

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, február hó 4. —⊙—

Krónika.

Aehrenthal.

— febr. 2.

Ausztriához kezd hűtlenné lenni két hagyományos szerencséje. Hajdanában szerencsés volt a házasságával és a külügyminisztereivel, most, mintha az Idő teljesen szakítana Szép Fülöp nagy példájával és Metternich meg Andrássy providencialitásával, a házasságoknak egy jelentékeny része többé nem a politika hidegen okos világában, hanem a vonzódás mennyországában köttetik, a külügyminiszterek pedig két évtizeden át a két balkezűségükkel jeleskedtek. Igaz, hogy ebben a monarchia két felének a paritása nyilatkozott meg, mert Kálnoky volt a magyar Goluchowski, Goluchowski viszont az osztrák Kálnoky, de itt, gondolom, úgy a legszigorubb összbirodalmi felfogás csak olyan szívesen engedett volna a paritásból, mint akár a legkuruczabb magyar politika.

Aehrenthal báróval — akkor még csak báró volt — azután fordulni látszott, még pedig a jobbik oldalára a külügyi balsors. Az ember nem a jó barátaitól tanulhat igazán, hanem az ellenségeitől, Aehrenthal tehát a legkitünőbb iskolából érkezett meg a Ballplatz-palotájának az elfoglalására: Pétervárról. És Talleyrand közvetlen utódai nem francia államférfiak voltak, hanem orosz diplomaták, Giers és Ignatiev, a szhazugság öregapjái. Aehrenthal pedig higgadt, nagyuri felsőbb látásával, mindig figyelő szemével és perczipiálóképességével ott a boszorkánykonyhán figyelhette meg, mint a monarchia nagykövete, hogy mi föl a legvirtuózabb diplomácia üstjében.

Egészen logikus következése lett ennek az ő iskolázottságának az, hogy végül a mi számunkra is megmozdította egy kicsit a sokáig stagnáló világhistóriát és megkorrigálta radikálisan a Goluchowski műrzstegi zergebaklövését Bosznia annexiójával. Ekkor mindnyájan háborút vártunk, a szerkesztőségek asztalfiókjaiban mindenütt ott volt készen a fulmináns cziczéro kézírata, a harciasabb helyeken már a kész szedés is, amikor azután Aehrenthal újból és valóban nagynak bizonyult: lebonyolította az annexió ügyét háboru nélkül. Ez a hirtelen és férfias módon való fait accompli-csinálás egészen orosz tanulmányokra valló munka volt, de azért mégis egészen az Aehrenthal egyénisége és karaktere szerint, mert hazugság és vér nélkül folyt le. Tiszta és becsületes munka volt.

De mintha a vér, ez az egészen különös folyadék követelődző társa, osztályos atyafia volna a diplomáciának, vagy mintha ő volna az az atra cura, amelyik ott ül minden államférfi mögött a nyeregben és szabadságot követel, szabad folyást, mert különben boszut áll az elnyomóján: Aehrenthal gróf ellen, a béke politikusa ellen, a vérontástól irtózó diplomata ellen fellázadt a saját vére.

Minden siker igazolta az ő politikáját. Európa békességének a legfőbb és nekünk a legdrágább, legbecsesebb biztosítója, Ferencz József benne találta meg végre azt a kancellárját, — nem véletlenül, szándékosan irtam így le a szót — aki Andrássy óta elsőnek bizonyult úgy, mint az ő jobbkeze, a szándékainak és a nagy alkotásainak a teljes megértője. Kancellár volt, aki birta nemcsak a sikert, hanem az uralkodója bizalmát is, meg a népek bizalmát is. És rajta egészen biztosan nyugodott a monarchia békéje.

Hanem ekkor megszólalt a vér. Fenyegetődzött már előbb, Marokkó felől is, Tripolisz felől is, Afrikából rettentően véres forgotagok támadtak és mind azzal fenyegetődztek, hogy belesodornak bennünket is a háboruba. Az elektromos megoszlás törvényei szerint ekkor a mi vezető köreinkben is kialakult a pólus és az ellenpólus, a háborus párt és a béke pártja. Itt is, még pedig igen hatalmas befolyásokkal és akaratokkal szemben is Aehrenthal maradt diadalmas, Conradnak, a háborus párt exponensének oda kellett hagynia az állását.

Hanem ekkor azután megszólalt az elnyomottnak, mellőzhetőnek gondolt valaki: a vér. Az államok igazgatásának ez a biborsötét árnyéka. Aehrenthal megbetegedett. A betegsége leukémia, másképpen anaemia perniciososa, a veszedelmes vérszegénység, a fehér vérteteknek az az elhatalmasodása a vörös vérszettek felett, amelyből ezidőszerint még nem ismer gyógyítást az orvostudomány.

A Ballplatz palotáját tehát megint utolérte a fordult sors sanda elhatározása, Aehrenthal munkaképtelenné vált és most bekövetkezett az a páratlanul nehéz helyzet, hogy mi történjék? Aehrenthal nemcsak külügyminiszter, hanem jelszó is, embléma. A békeség politikájának és a hármasszövetséghez való hűség ragaszkodás politikájának a szinte szimbólummá vált kifejezője. Ha tehát az állását odahagyja, akárki következzék is utána, ez a világ szemében rendszerváltozást jelenthet, új irány kezdetét láthatják benne. De viszont kétségtelen, hogy a külügyminiszter többé sem meg-

gyógyulni nem fog, sem pedig a munkaképességét többé vissza nem nyeri. Olyan helyzet ez, ami egészen páratlan a világhistóriában. Talán csak ott lehetne valami analógia után kereskedni, amikor az előrenyomuló török hadsereg táborá közepén, diszszátorában meghalt Szolimán szultán. El kellett titkolni felsőbb okokból, a keresett ügy érdekében az elmulását.

Ilyen nehéz, talán mert természetadtá válsága még sohasem volt a monarchia legfontosabb portefeuillejének. A miniszter, akinek menni kell, de akinek nem szabad menni. A miniszter, aki nem munkálkodhatik tovább, de akinek a munkáját meg kell tartani és nem szabad kirívóan tovább *folytattatni*, hanem csupán tőle, a jelszótól várni a *folytatást*, amire már képtelen.

A megoldást hatvannégy esztendei uralkodásnak a bölcsesége mégis megtalálta ott Schönbrunnban. Az a királyi nyilatkozat, amely visszautasítja Aehrenthal lemondó kérését és annak a reményének ad kifejezést, hogy a külügyminiszter a szabadsága letelte után ismét elfoglalhatja a hivatalát, egyszerre elveszi az élet annak a dolognak, ami pedig a valóság szerint bekövetkezett: a külügyminisztériumban személyi változás lesz mulhatatlan. Hogy azután az a támadás is hamarosan abbanmaradt, amit keresztényszocialista részről és a danzeristák titkos frakciója részéről indítottak Aehrenthal ellen és hogy ezt a rohamot éppen a Belvederéből fújták le, annak a magyarázata megint csak az, hogy Aehrenthal politikája teljes szankcióval bír ma is Schönbrunnban.

És annak, hogy a tizenkilencedik század végének és a huszadik század kezdetének a legnagyobb államférfiai közé Ferencz József királyt kell odaszámítani elsősorban.

Arne.

Csillár.

A hangverseny szólt a fehér teremben
És minden láрма elcsendesedett;
A karmester sötét frakkjában ágált,
S láttam, egy agg hölgy boldogan nevet.

De a csillár némán csüggött alá, mint
Egy óriás fürt a mennyezeten,
Két öreg szomszéd egymásra mosolygott, —
S a csillár égett, s izzott csendesen.

Fehér selyemben ült egy lány. elöttem,
S a nyakán apró gyöngysor pihegett,
Ezer parfüm, s Beethoven trombitája —
S a csillár lángolt mindenek felett.

Ott tündökölt a főséges csillagzat,
Tükreiben keréngtek kis napok;
S mint izzó hatyvu, mely magasban uszik,
A csillár nézett ránk és hallgatott.

Szabolcsi Lajos.

A csárdában.

Irta: MÓRICZ PÁL.

Egész esztendőn át fujdogál a hortobágyi szél. Ősz felé siramosabbra változik a hangja. Mintha csak az őshalmok csontlakói sóhajtoznának! Csörög a nádlevél, mikor novemberi délutánokon hirtelenséggel aláhanyatlak a nap és ellobban a biborvörös lángözön. Még este sincsen, a ködös párák, nedves árnyékhullámok homálytengerként csapnak keresztül a dércsipett pusztán. Sós Pista, a híres betyár, koczogóra fogta lovát. November utólján éjszaka nem barátságos az elhagyatott puszta. Gödörbe léphet a ló. Förtelmesen rikoltoznak a vándormadarak. Emberi tanya után vágyódott a Sós Pista lelke is. Alkonyattájt a hortobágyi állatorvos lakásához fordult. Akkortájt még inkább saját különös törvényei voltak a pusztának. Nagyon is szélről fekiúdt az állatorvos lakása, nem lehetett kicsukni a pusztán járókelőket.

A lódobogásra Dely Mátyás, az orvos, kijött a szobából. Sós Pista pejlova kantárját a kocsisnak dobta.

— Olyan rigen láttam Mátyás bátyámat — szólt a betyár.

— Hát kerülj beljeb . . .

A szobasarokban sunyi árnyékok bujkáltak, hanem az ablakokból még tűnő sugarak szökdeltek a betyár egészséges, határozott arczára.

— Most ám én leszek a gazda.

— Az én házamban? — az orvos némileg sértődötten pillantott a betyárra.

— Ahán. — Sós Pista elnevette magát. — Ne tessik félreérteni. A hortobágyi vendéglőbe hiyom Mátyás bátyámat.

— Vagy ugy. Gyerünk — süvegét fejébe nyomta, bekecsét magára rántotta az állatorvos és a betyárral nekilódultak a pusztának.

Feketeszemü, kedves zsidó leányka volt a leánya a hortobágyi nagy vendégfogadósnak, Glauber bácsinak.

— Jusztin kisasszony, lelkem, — szólította a betyár — visontai bort kérek. Meg jó vacsorát is süttessen, főzessen! Hátha még az őszi ködös szellő is erre talál fujni valakit . . .

Délután öt óra tájt már beesteledett, Glauber bácsi, a fogadós, kissé sietve nyitotta be az ajtót, talán a betyárra tekintettel is erősebben hangsúlyozta.

— Mindjárt ideérkezik a város szekere.

Összenézett az állatorvos és a betyár. Sós Pista elnevette magát a kérdő tekintetekre:

— Se baj. A debreczeni urak ugyse ismernek, pandur uraimék meg nem járnak kocsin.

— Hm. — Glauber köhécselve simította meg bársonysapkáját. Megtette kötelességét, nem erőltette tovább a dolgot.

— Mátyás bátyám azért vígezze a maga dolgát, a többit meg hagyja rám — mondókáját befejezte a betyár is.

Dely Mátyás kiballagott az érkezők elé. Magában némileg tépelődött is. Mi lesz most? . . . A gyékénysátoros, ugynevezett ekhós szekérről Debreczen város tekintetes gazdasági szenátora Csáky Gergely ur szállott le, öreg Török Pál erdőmester és Bogdán Imre mezőrendőrkapitány voltak a kíséretében. Dely Mátyás dehogy is szólt nekik. Az urakat szemmeláthatólag meglepte a Sós Pista tekintélyes magyar alakja, mikor az asztaltól fölállott és elébe lépett az érkezőknek:

— Adj' Isten jó estét az uraknak! — tisztes komolysággal így köszönt a betyár.

— Kigyelmednek is, barátom — felelte Csáky Gergely szenátor, aki igen szerette a magyar köznépet.

— Én a mezőkeresztesi bíró vagyok, — folytatta bemutatkozását a betyár — Várad felé tartok ökröket venni. Ha meg nem sérténém az urakat, jó szívvél kérem, telepedjenek az asztalomhoz.

— Szíves örömet, barátom — Csáky Gergely szenátorék magukat megnevezték, nyájasan paroláztak a főuri komoly megjelenésü magyarral.

— Glauber uram három poharat, meg abból a visontából is — a betyár uriasan félignél alig följebb töltött a poharakba, hanem a kocczintást már az asztalhoz telepedett tekintetes szenátor ur irányította.

A városa dolgaiban fáradhatatlan Csáky Gergely szenátornak mindenre kiterjedt a figyelme és mivel barátság szerető magyar uriember volt, Borsod vármegyében is számosan kerültek ismerősei, ezek felől kezdette faggatni a mezőkeresztesi bíró.

— Hogy szolgál az egészsége a viczispán urnak? ... Léway megyei nótárius ur még mindig verselget? Hát Kesziben Dobozy uréknak van-e most jó »szóló« agaruk, vagy inkább a gróf Szirmay agarai előzik a keszi urak büszkeségeit? Mezőkövesden és Keresztesen növekszenek-e jó lovak? Szeretik az iskolát a gyermekek?

— Az iskolázásból több is ránk férne, uram — válaszolta a bíró, aki rendre és találóan feleltetett a debreczeni szenátor minden kérdésére.

Nem csöda, hogy Bogdán Imre mezőrendőrkapitányból is kikiváncsolt a szó.

— Mondja mán bíró uram, hogy sikerült az alhegyi szüret?

— Jól, tekintetes uram! Muzsikaszóval, vigan szüreteltünk.

— Ősztán van-e ereje az új bornak?

— Meghiszem azt... A lakodalomból ki sem fogunk a farsangon!

— Hehehe! — a mezőrendőrkapitány urnak inye szerint volt az ilyen beszéd — hát a szípasszonyfözte kisüsti szilva- és törkölypálinka árava! hogy állunk?... — Az örökkön szomjas mezőrendőrkapitány bizonyosan még tovább is tudakolta volna a kedves pinczetitkokat, hanem konyhatűztől kipirultan beperdült a csinos és fürge Glauber Jusztin.

— Tekintetes uraimék, találhatunk mán? És miként rendezem a terítést?

Öreg Török Pál ur; az erdőmester, eddig szótlantul szürcsölgette a visontait, most fölmordult:

— Lesz-i jó vacsora, ez az elsőbb kérdés? A fenébe, ami pedig a terítést illeti, látja, hogy öten vagyunk, tehát ötre terítsenek, hallja!...

*

Csáky Gergely úgy megszerette, hogy teljesen magának foglalta le az értelmes mezőkeresztesi bíró. Jobbja felől ültette. Gondoskodott arról is, hogy ne maradjon üresen a szerénykedő bíró pohara. A paprikás halászlére, tepertős, turós laskára, és ropogósra pirult kövér ruczapecsenyére kiválóan ízlett a visontai piros. Összemelegedtek a szívek. Kedvesen, derűsen folyt a beszéd. Bogdán Imre mezőrendőrkapitány ur a jó paprikás halászlére még talán a szokottnál is szaporábban öntögette be a visontait. Már az is fájt neki, hogy a bíró többnyire csak a szenátorral beszélgetett és mivel különben is szokása volt a »dikciózás« — föllállott:

— Uram, uram! Mezőkeresztesi bíró uram, — Bogdán kapitány ur többször megköszörülte torkát — ihol, elfogyasztottuk a vacsoránkat, mi még csak nem is kocczintottunk; mert a szenátor ur úgy lefoglalta bíró uramat, hogy mink szót sem válthattunk. Pedig az igaz magyar barátságban mi sem vagyunk utolsóbbak.

A Kandia-utczában nekem is van egy tornáczos házam, ha Debreczenbe jön bíró uram, el ne kerülje. Harapni való, meg pár pohár érmelléki bakar kerül énnám is. Isten tartsa meg sokáig bíró uramat és vezérelje szerencsével az utjaiban. Lelkemből kivánom.

— Vivát! — jókedvűen kiáltották az urak. A szerénykedve mosolygó bíróval oly hevesen kocczintotta össze poharát a kapitány, hogy kocczintás közben az erdőmester pohara szélét is lecsorbitották.

— Disznózom adtát! — Török Pál erdőmesternek másik poharat kellett hozni. Éjjéli tizenegy óra tájt már a jó visontai sem kellett neki. Elszunyókált az öreg ur, a figyelmes Csáky szenátor ahogy észrevette:

— Csitt, barátaim, — szólt — a jó álmot hozó istenkéket ne riaszszuk el Pál bátyánktól... Holnap is nap lesz. Glauber uram, csináljuk meg a számadásunkat.

— Már bocsánatot kérek a tekintetes urtól, — vágott közbe a bíró — nem addig van az! Az én asztalom tiszteltik meg, hát az én vendégeim az urak.

— Hohó, kedves bíró uram, — Csáky Gergely szenátor ur ellenkezőleg magyarázta — a hortobágyi csárdában hivatalomnál fogva is én vagyok a gazda, bíró uram a vendég! Glauber uram, csináljuk meg a számadást.

A vitatkozásra Török erdőmester felébredt és iziben kimondta:

— Felit, felit, fiaim. Ez az igazság...

Török erdőmester osztóigazságában a bíró is megnyugodott. A fizetés után Csáky szenátorral kezet szoritottak.

— Persze, mink már nem látjuk bíró uramat — szólt a szenátor ur.

— Biz' énnekem sietős az utam. Ki tudja, holnap hányadik határban járok.

— Sajnálom, bíró uram, mert holnap estére idejövünk az Ohatról. Hé, Matyi, — a szenátor a csöndesen somolygó állatorvoshoz fordult — legalább te ne maradj el! Várjál itt reánk...

Az urak mentek a melegre fűtött vendégszobába aludni. Az állatorvos a betyárral nekilódult a pusztai éjszakának. Bogdány Imre mezőrendőrkapitány még az ámbitusról is utánuk kiáltotta:

— Hé! Bíró uram! Ősz' ne felejtse el, a Kandia-utczában lakom!

Nehéz volt, sötét volt a novemberi éjszaka a Hortobágyon, boros fővel ballagtak az állatorvosi tanyához, Dely Mátyás megszólalt:

— Hej, te Pista...

— No, mit akar Mátyás bátyám?

— Ember vagy, öcsém! Édes szülőanyád is elhitte volna, hogy te vagy a keresztesi bíró...

A betyár nem felelt rá. A hortobágyi hid tulsó végén bizonyosan valami kőbe botlott meg; mert hamiskásan pendült össze a sarkantyuja....

*

Másnap este Dely Mátyás állatorvos a hortobágyi fogadóban várta Csáky Gergely szenátor urékat. Alig telepedtek az asztalhoz, az öreg Török Pál erdőmester mindjárt fölemlítette a bíró:

— Hej, Gergely öcsém, — ugymond — sokat hallgattam az éjszaka, de annyit mondok, az a bíró értelmes ember ám.

— Az a, — felete a szenátor s kérdőleg tekintett Delyre — mikor ment el a bíró uram?

— Bíró uram! Micsoda bíró uram?

— Az a keresztesi bíró.

— Keresztesi bíró? Én ugyan soha nem láttam azt...

— Nem láttad! — az öreg erdőmester boszusan csapott az asztalra. — Hát akivel tegnap este vacsoráltunk, az a derék, értelmes ember ki volt?

— Értem már... Az a derék, értelmes ember sohasem volt, nem is lesz soha Keresztesen bíró.

— Hát ez meg már miféle beszéd, Mátyás?

Csáky szenátor nem szeretett léha tréfát.

— Pedig valóságot beszélek! Az a tegnapi esti derék ember nem volt más, mint Sós Pista, a betyár.

— Ne bomolj, komám, — Bogdán Imre mezőrendőrkapitány egészen megrökönyödött — hisz én ötször is paroláztam vele, sőt a házamhoz is meghívtam.

Dely a fogadóhoz fordult:

— Szóljon már, Ferus bácsi! Kivel vacsoráltunk tegnap?

A hortobágyi fogadás kezében megforgatta a bársony sapkáját:

— Sós Pista volt biz' az, uraim! Node vacsorált már az máskor is ilyen urakkal...

Tekintetes Csáky Gergely szenátor ur elnevette magát és a hüledező rendőrkapitányhoz fordult:

— Imre, ha tudtad volna, hogy az, mit cselekedtél volna?

— Nem tudom. Jobb így, hogy most tudtam meg.

Vontatottan indult a vacsora. Csáky Gergely szenátor gondolatokba merülten hallgatott, majd kétszer is mondta:

— Kár az olyan derék emberbe, hogy ilyenné vált.

— Ilyenné vált tolvaj, rabló juhászgazdája miatt, akivel, mint bűnrésztést ítélték el. Am a börtönből megszökött, betyár lett Sós Pista — a mély érzésű állatorvosnak, busan, szomorúan hangozott minden szava. A csárdaház ablakát siránkozva zörgette a hortobágyi szél. A vad, a nyers őszi éjszaka rémséges homály képét fenyegetőleg nyomta a reszkető ablaküvegre. Jaj, pedig ember az emberhez még kegyetlenebb...

Toll és tör.

— febr. 2.

AZ ELLENZÉK VEZÉREI Khuen miniszterelnököt várják, hogy a béke feltételeiről tárgyaljon velük. Khuen előkelő modoru, európai műveltségű politikus, aki udvarias és meglátogatja majd az urakat, akik az ő látogatására számítanak. A látogatásokon ne muljék hát a béke. De a magyar politikában nagyon keveset számít az előkelő modor, az európai műveltség és az udvariasság. Ezzel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy Justh Gyulának és Kossuth Ferencnek nincs érzéke ilyen kvalitások iránt. A két vezér bizonyosan méltányolja a miniszterelnök jó tulajdonságait, de más a politika és más a társadalmi élet: ami a társadalmi életben lebilincsel és megveszteget, azt a politikában a ravaszság eszközének minősítik. A társadalmi életben bizalmat kelt a finom modor, a politikában óvatosságra int és bizalmatlanná tesz. A politikus a zsebeket kutatja, s ahol előzékenységet, eleganciát és udvariasságot lát, gyanakodva mondja: be akar csapni. Itt csak a nyersség imponál, mert emögött természetességet sejdítenek s a természetesség legjobb álarcza a becsületességnek. Tud-e Khuen nyers lenni? Fontos kérdés ez, mert az ellenzék szívesen venné, ha a becsületesség álarczával közelednének feléje, hogy utóbb arról panaszkod-

hassék, hogy megcsalták. Igen, az urak most arra utaznak, hogy becsapják őket. Khuen nem ezzel a czéllal látogatja meg őket, tehát bizonyos, hogy nem lesz kibontakozás.

IRODALOMTÖRTÉNET. Megjelent a várva-várt folyóirat, amelyre épp oly égető szükség volt, mint a Magyar Irodalomtörténeti Társaságra. A középiskolai tanárok évek óta nyugtalankodnak. A laikus világ azt hiszi, hogy a fizetésükkel, a lakáspénzükkel, haladásuk tempójával, vagy Barkóczy báró kényszerzubbonyával nincsenek megelégedve. Szó sincs róla. Keveselték a Philológiai Közlönyt, a Magyar Nyelvet, a Nyelvtudományi Közleményeket, Szilády bácsi öreg salakterjét és mindezek hegyibe sürgősen követeltek még egy ujat. Legalább van mit olvasatlanul félredobálni. És keveselték a tagsági díjakat is. Most van még mit fizetni. Megszületett az új folyóirat. Az *Irodalomtörténet*. De ez az új régibb, mint tiszteltreméltó öregapám. Ez irodalom? Ez történet? Ez irodalomtörténet? A Zrínyiász fő gondolata? Gyulai Pál abbanmaradt írói tervei? *Verseghy Ferencz Természetes Emberének forrása?* Kitérdekel ez ma, amikor Riedt magyarázza Aranyt és a műveltek előtt nagy világirodalmi kapcsolatok válnak világossá? De legalább a rovatok változatosak és izgalmasan érdekesek. Megtudjuk belőlük, hol írta Arany a Családi kört és mely angol munka idézi a Halotti Beszédet; megtudjuk névtelen kezdők nagybecsű véleményét névtelen kezdők filológiai programmértekezéseiről. Ehhez a gombhoz mindjárt egy egész kabátot kellett varrni? A Verseghy Természetes Emberének forrása kedvéért sippal, dobbal társaságot alapítani? Ilyen pazar fényűzésre csak a mi szellemi szegénységünkben telik.

PROHÁSZKA PÜSPÖK finom diplomáciával leszidta az ujságírók erkölcsét, de ez a szidás nem az ujságíróknak, hanem Molnár János lapkiadónak szólt. Mert az ujságíró Molnár János fizeti, még pedig elég soványan s ez a sovány fizetség okozta, hogy a jó keresztény ujságíró feladja keresztény meggyőződését s elszegődik a zsidó sajtóhoz, mely jól fizeti az ujságírókat. Ebből az a tanulság, — mondja Prohászka püspök — hogy Molnár János és társai fizessék jobban az ujságírókat s akkor nemcsak a keresztény ujságírói erkölcs, de a keresztény ujság is megjavul. A püspök ur okoskodásában sok a megszívlelni való, még ha nem is bizonyos, hogy az okoskodás alapján megjavíthatók az erkölcsök. Igaz, hogy a jó dotáció használ az erkölcsöknek, s lehet, hogy az ujságírók erkölcs is megjavulna, ha némelyiket beültetnék egy püspöki stallumba. Lehet, lehet... Ámbár akadnak püspökök, akik bennülnek egy püspöki stallumban s még sem jobb erkölcsűek, mint a stallum nélkül szűkölködő ujságíró.

BARKÓCZY SÁNDOR végre, végre letűnt a magyar közélet horizontjáról és távozása nyomán néppárti berkekben, klerikális buvóhelyeken, jezsuita czellák mélyén megeredt a siralom. Barkóczy Sándor eltűnt és vele együtt befellegzett a soron kívüli előléptetéseknek, a finom kongregációs akarnokságnak s az egész újabb kereszteshadjáratnak, amelyet a klerikálizmus az ő vezérlete alatt a saját zsebére vezetett. A sirásra tehát éppen elegendő az ok s az sem lesz éppen csodálatos, hogy az összes jeremiádáknak egyetlenegy az alaphangjuk: Zichy János gróf bemocskolása. Ő a modern Judás, aki, ha nem is csókkal, de egy négyesoros rendelettel végleg elárulta az egyház kitűnő fiait, s a megcsalódott jámbor gyermekek most lélekszakadva versenyeznek abban, hogy megtapodják

a minisztert, aki elrugta őket magától. Őszintén gratulálunk Zichy János grófnak ahhoz a veszteséghez, amely ezzel a cselekedetével érte. Mi eddig is meg voltunk győződve arról, hogy hivatott bajnoka a magyar kulturának, de ezentul igazán senki sem akadhat, aki kételkedne benne. A vallásgyűlölet és reakció felkentjei elfordultak tőle s ebből kétségtelen bizonyossággal következik, hogy az egész országnak mellette kell lennie.

PUCCS.

— Bemutató az Operaházban. —

Az Operaházban e héten új darab került színre. A »Puccs« című cselvigjáték. A művet a régi szokástól eltérően nem a színpadon, hanem a színház hivatalos helyiségeiben játszották. Végignézte az egész magyar közönség. Rövid tartalma a következő: A magyar kritikusok nincsenek megelégedve az Operával. Az egyik nagyurak maitresséhez hasonlítja a műintézetet, a másik Augiász istállójához. A harmadik proponálja, hogy az Augiász-istállót bérbé kell adni, a negyedik amellett kardoskodik, hogy a maitresset át kell alakítani gőzfürdővé. A csőd elkerülhetetlen. Mit csináljunk? — kérdi Zichy János (nemes keresztény lovag) Mészáros Imrétől (sötétlelkű bürokrata, intrikus). Engedékenységre kell bírni a hitelezőket. Eszközöljön ki moratóriumot. Hivjon össze ankétot! Megtörténik. Az ankét összeül. Csupa tekintélyes ember, politikusok, kereskedők, hivatalnokok, operaházi érdekcsoportok exponensei. Jelenlevők engedmény fejében Mészáros fejét követelik. Zichy (nemes keresztény lovag) haboz, Mészáros (sötétlelkű bürokrata, intrikus) int, hogy igen. Az Operaház élére művészi vezető jön. Gazdag, idegen, független ur. Muzsikus. Közvélemény megnyugszik, ankétisták nyugodtan távoznak. Mi hoztuk őt ide, mondják, csak nem fog ellenünk dolgozni! ? A művészi vezető, Balling (gazdag, idegen, független ur, puritán jellem, agg nő, nagy birtok, muzsikus) megérkezik. Protektorok részvényei hanyatt-homlok esnek, zenei analfabéták, babuskák, rokkantak sánszai nulla alatt. Általános konsternáció. Balling munkához lát. Egész nap dolgozik. Tanít. Hegedülni, énekelni, összejátszani, magyarul, szövegmondást, színpadi mozgást. Diszit, rendez, világít. Kitűnően értékel és véleményét nem titkolja. Önérzetes, lelkiismeretes, lelkes, szóval olyan, ami eddig itt nem volt és ami kell. Közvélemény örül, művészi hitel emelkedik. Mit tesz Mészáros? Összeveszti, akivel csak lehet. Hubay Jenő énekeseket kér római hangversenyre. Balling nem ad. Egy csapásra tiz ellenség. Hubay Jenő. Mihalovics Ödön. Apponyi Albert. Zichy János. Premiér az Operaházban. Balling leszólja a magyar szennymű szerzőjét és a panamista protektort. Gazdag és elterjedt lipótvárosi család és protektor megharagszik. Szikla Adolf egyházi karnagy visszautasítja a Coppélia című ballet dirigálását. Nobilis leszek, gondolja Balling, meglecckéztetem a karnagy urat. Eldirigálom a Coppéliát én magam! Doktor Befolyásos Rosszakarat jelentkezik: A főkarnagy ostobaságokra pazarolja idejét. Balletet dirigál. Huszonnégyezer koronáért. Nevetséges. (Mindenko nevet.) Fiatal tehetségtelen nő énekel. »A hölgy használhatetlen« véleményezi Balling. Államtitkár apa megneheztel. Közben Mészáros súlyos pénzekért új és örökös szerződéseket köt veteránokkal. Egy fiatal és tehetséges énekest kell szerződtetni, mondja Balling. Sajnálom, feleli Mészáros, már nincs fedezet. Ez az öreg nő nem énekelheti tovább az ifju szerelmeseket, véli a főkarnagy. Még csekély tízéves szerződése van, ötven ezer koronára, válaszolja az igazgató. Okvetlen Bánó kisasszonynak kell kreálnia az Aidát, kérdi Balling, Váradi Sándornak Jágót és Mihályi Ferencznek Rigolettót? Csakis, feleli Mészáros. Balling undorodik. Látja, keze megköttve, körülötte csupa ellenség, rosszhiszeműség, rosszakarat stb. Drámai konfliktus: vagy beállani a kéz kezét mos elvével dolgozó operai érdekkörök

szolgálatába, vagy távozni. Balling (gazdag, idegen, független, puritán jellem, agg nő, földbirtok, muzsikus) választ. El Manchesterbe! — mondja és távozik. Közvélemény háborog. Tönkretett egy színházat, hogy ő megmaradhasson. Elpazarolta az állam pénzt, hogy a különféle befolyásos érdekcsoportok támogatásait megszerezze. A színház megbukik, de a befolyásos egyének barátja az igazgató. Ez az ő adminisztratív zsenialitása. Zichy János (nemes keresztény lovag) újra föllép. Miként Barkóczynál tettem, ugymond, ez alkalommal is fedezni fogom Mészároset, a hü embert, addig, amíg támadják. Ha majd elül a hárczi zaj, a csöndben, akkor menesztem. Erre várok. És vár. A várakozás méla akkordjával ér véget a cselvigjáték... A közönség nagy érdeklődéssel szemlélte a darabot és csak a befejezéssel nem volt megelégedve. Nyilván azért, mert tiz esztendő tapasztalataiból tudja, hogy az az idő, amikor Mészároset nem támadják, nem jön el soha, és Zichy János hiába vár...

Beckmesser.

Boncz Ödön.

A halk szavu, élesen figyelő, keveset beszélő Boncz Ödönt elérte a rettegett fátnak. Világéletében félt a fel-tűnéstől, kerülte »a fórumot és a hatalomosztó polgárok küszöbét«, dolgozott fanatikus szeretetével a dologtevésnek; ahol lehetett, alkotott; ahol nehézséget látott, megkerülte. És ma a csöndes bürokrata Magyarország legérdekesebb embere. Ő lett utódja Barkóczynak. Ő vette át e szörnyű örökséget »cum maleficio inventarii«, mint ahogy a római jog — nem mondja.

Féltenők az összeroppanástól e kedves és jóindulatu gentlemant, amikor a terhet vállára veszi. Csakhogy erre a félelemre nincs semmi okunk. Boncz Ödön nemcsak utódja, hanem elődje is Barkóczynak és a középiskola sorsát intéző miniszteri ügyosztályba voltaképpen hazamegy.

Mit fog csinálni egyelőre, azt nem hogy mi nem tudjuk, hanem ő maga sem tudhatja. Előbb szemlét kell tartania a csatatéren, ahol a magyar kultúra érdekei; vérvő tetemként hevernek, a vezérkarba tudatlan és rosszhiszemű stréberek tolaokodtak be és szemben áll egymással két tábor, amelyeknek az volna szent hívátásuk, hogy együtt munkálkodjanak és ne egymás vérért vegyék.

Csodát ne várjunk Boncz Ödöntől. A csodában nem hiszünk. És akik hisznek, — vagy legalább is hitükkel kereskednek — azokon nincs áldás. De egyet remélünk tőle: a pártatlan ember nyugodt felsőbbiségét, amely igazságot tud tenni a szélsőséges pártok közt. Ez az igazság pedig csak egy lehet: minden szélsőség kikergetése az iskolából. Elég kárt szenvedett az ország a tatárdulástól, a kereszties hadjárattól, amely a serdületlen gyermekek beléránczálásával igazi *croisade des enfans*-ná lett. A tanár urak végre tanítsanak is egyszer.

Boncz Ödön a sokat és méltatlanul szidott Klamariknak és a korán elköltözött Hóman Ottónak jeles tanítványa. Amaz megcsinálta a magyar középiskola ép, egészséges, munkabíró szervezetét. A szegény Hóman, a minisztérium IV. Henrikje, azon dolgozott,

hogy minden tanárnak vasárnaponként tyuk főjön a fazekában. Boncz Ödön egyesítette kettejük törekvését, egyszerre fáradozott az iskola és a tanárság javáért.

Hat évig távol élt első szerelmétől. Reméljük, régi szerelme nem lankadt el. És biztosan hiszszük, hogy tudása ez idő alatt gyarapodott. Mert bár távolból, de nem érdek nélkül figyelte, hogy a magyar kulturát hogyan — nem szabad csinálni.

Niel marschall.

— Detlev v. Liliencron. —

Lomhán pihen a sárgarózsa szirma
A márványcsarnok márvány szarkofágján,
Elgondolom, ki tette rá a sirra,
Elgondolom, kit rejt a szürke márvány;
Alszik a sír. Egyéb dísz nem borítja,
Egy esti szfinx, oroslánkarmon állván...
... És báránylehők: vérkorallok pirja
Kel ki a tenger lángoló határán.

Meskó Barna.

Krónika II.

Az élő szó művészete.

Stockholm, január közepén.

Ott, hol a parlament szónokoknak a gyülekezete, ahol száz ember közül hetvenöt kitünő pohárköszöntőket tud rögtönözni, ott nincsen becsülete az élő szó művészetének. Amit mindenki tud, az nem kunszt. A politika nemcsak az erkölcsöket rongja el, hanem a jóízűt, az esztétikai érzéket is. Nálunk otthon mosolyogva beszélnek (ha egyáltalán beszélnek) a méltóságos alakú, patinás, indián arcú Barabás Béla szónoklatairól, pedig ha ő nem Gyomán, vagy Nagyváradon, hanem — mondjuk — az uppsalai egyetem aulájában mondja el »Aradról jöttem, a vértanúk földjéről« kezdetű szép beszédeinek valamelyikét, itt politikai pártállásra való tekintet nélkül az egész nép meghódolna az ő őszinte művészetének. A beszélőgépek ezrei szerte vinnék azt a mélyes liri zengésű férfias hangot az ország legeldugottabb falvaiba, a déli vendkúnyókba, az északi lapp sátrakba. Ha pedig szép prémes diszmagyarját is felvinné... istenem, mi lenne akkor!

A svéd képviselőháznak mindössze egy szónoka van, *Hjalmar Branting*, a szociálisták vezére, közbeszólója azonban egy sincs, ami abból is kitűnik, hogy az utolsó három év alatt mindössze egy rendreutatis hangzott el az elnöki székből, azt is Stockholm szociálista polgármestere kapta.

Még beszélgetni se tudnak a svédek, idegennel se, egymással se. Avval kezdődik, hogy október közepén napján felteszik a belső téliablakokat, kitöltik szép

fehér vattával a két ablak közét, belül jó erős papirossal beragasztják az összes nyílásokat, hogy a hideg valamelyik résen be ne sompolyogjon. Az illem kedvéért, meg hogy szellőztetni lehessen, egyetlen ablakszárnyat szabadon hagynak. Az ajtó télen-nyáron kétszeresen be van zárva, csengetésre is csak félig nyílik ki.

Ilyen a svéd lakás. A svéd lélek meg a svéd szív még zárkózottabb, egyetlen szabad ablakszárnya sincsen. Vagy ha van, olyan nagyon el van rejtve, hogy rátalálni lehetetlen. A lelkekbe írott hallgatag törvénye ennek a népnek, hogy magános ösvényeken kell járni, hogy kétséget, szenvedést, gyötrelmet némán, társatlanul kell elviselni. Annyira elszoktak a beszédől, hogy a hangos szó meglepi, a szépen hangzó szó egyenesen csudálatra készíti őket. Itt megfizetik és irigyelik azokat, akik tudnak beszélni.

Az irigység ebben az esetben a legtermészetesebb érzés. A mai férfi-ideál a díjbirkózó-védőügyvéd-milliomos valami ügyes keveréke, legalább ezt igazolják a legjobban elterjedt angol miss-regények. Furcsa, de igaz, legkönnyebben azon vigasztalódik meg az ember, hogy nem született milliomosnak, de azt, hogy nem tud beszélni, még a legkiválóbb ember se tudja megbocsátani a sorsnak. Maeterlinck például megbetegszik a Nobel-díj kiosztása előtt, mert — nem tud beszélni, a hangja is vékony, sipító, sehogy se harmoniál tagbaszakadt nagy testével. Knut Hamsun elutazik a jubileumára élő, mert nem tud beszédet mondani, nem tud a beszédekre válaszolni. Strindberg kikér magának minden személyes ünnepeltetést, mert beszédeket, nagy szavakat fognak mondani, amely beszédekre ő nem tud válaszolni.

Mint szenvedő-társ nagyon ismerem és értem a megnémult nyelv mártirizmusát. Szeretnék beszélni, kellene, hogy beszéljek, volna sok mondanivalóm, de nem tudok, nem merek hozzáfogni. Hallom, hogy ostobák és senkik csak úgy pötyöggetik az üres, de kerek és szép mondatokat, mosolyogva reflektálnak a közbeszólásokra, meglelik az összes állítmányokat és megismerik már messziről az utolsó mondatot. Én pedig csak ülök, tartogatom a jól meggondolt aktuális ötleteket, a meglepő fordulatokat, mélyen járó gondolatokat, remélem és félek tőle, hogy beszédre fognak kényszeríteni. Nincs menekvés, a feszültség már türelmetlen, nemcsak szemmel, célzással, hanem hangos szóval is követelik, hogy beszéljek. Megkezdődik a nagy tragikomédiának legcsufosabbik része.

Felállok, érzem, hogy mindenki rám néz, torkom összeszorul (inni majd csak azután lehet), köhécselek, keresek egy jóakaratu arcot, amelyen megpihenhet révedező szemem, sajnos, nem találok, különösen, ha én vagyok az ünnepelt. A fal valamelyik pontjára meresztem a szememet, de azért látom a kárörvendő szemeket, a félig eltakart, nevetségre, mulatságra készülő arcokat. Végső kétségbeesésemben azt gondolom, hogy lesz ami lesz és elkezdek beszélni. Csendes hangon, nagyon gyorsan jönnek a szavak, közönséges, mindennapi szavak, egészen mások, mint gondolataim, értelmük is

alig van. Nem érti, nem hallja senki és én tudom, hogy így van. Valahol messzire, az asztal vagy a terem legvégén kiméletlen, kegyetlen hangok szólalnak meg: Halljuk, hangosabban!

Most már tisztán látom, hogy galád ellenségekkel van dolgom és a nevetés azonnal kitör, ha nem tudom folytatni a beszédet. Pedig valóban nem tudom folytatni. Ha volna elég bátorságom, otthagynám, az egész bandát, de pártfogóim, irigyeim, apám, fiam, vöm, lányom miatt nem tehetem. Mégis fogok beszélni, még pedig hangosan, de minden attól függ, hogy nem veszek-e észre egy komoly, áhítatosan figyelő arcot az utolsó pillanatban. Ha igen, akkor vége mindennek. Ez a jó lélek valami szépet, komolyat, meglepőt vár tőlem, mire az én fejem egészen kiürül a pillanat századrésze alatt, nem tudok semmit, kevesebb gondolatom van, mint egy ma született csecsemőnek, egész valóm egyetlen elcsudálkozás, hogy ni: Milyen sok ember is van itt!

Azután következik az elpirulás, a szégyen, valaki hangosan beszél, idegen, de ismerős hangon, régen olvasott verssorokhoz hasonló mondatokat, furcsa hangsulyozással, a hangulathoz nem illő komolysággal. Keresem az ünneprontót, nézem, merre felé vannak fordulva az arcok és legnagyobb csudálkozásomra felfedezem, hogy én vagyok a szónok, a saját beszédemet hallgattam. Hirtelen eláll a szavam és teljesen ellenségeim könyörületességére vagyok utalva. Már elég nevetséges vagyok, már nem érdemes bántani, mert az ő multságuk is kárát vallaná, tehát megkegyelmeznek. Eljenzés, mindenki koccintani akar velem és én annyit iszom, hogy a végén már büszke is vagyok a beszédemre. Mert ha nem beszéltem volna kitünően, nem gratuláltak volna annyian! Még egyszer felálllok, vérszemet kaptam, újra beszélni akarok, de mindenki előre nevet és igazi jóakaróim frakkom szárnyánál fogva lehuznak a székbe. Ez azután kijózanít. De ennél a kijózanodásnál is keservesebb az, mikor az ember egyáltalában nem kezd hozzá, nem mer beszélni, annyira visszatartja a félelem meg a büszkeség és a becsületérzés. Igen, a becsületérzésnek is van itt szerepe, mert nincs az a rögtönző szónok, akinek a jellemében nem találhatók fel kalandori jellemvonások.

Már mindjárt az sem vall szolidaritásra, hogy egy jól öltözött, nagykoru, bizalmat gerjesztő ur előre azonosítja magát olyan gondolatokkal, amelyekkel most fog találkozni először életében. Az meg éppen nagyon hasonlít a humbughoz, hogy kimond olyan igazságokat, amelyekről egyáltalában nincsen meggyőződve és nem is lesz soha, mert pár pillanat múlva elfelejti őket. Olyan, mint aki kéretlenül ki nem töltött váltókat ír alá és szétosztogatja őket, anélkül, hogy forgatókéjén kívül egyéb vagyona is volna.

Ebből most nem az következik, hogy aki nem tud szónokolni, az okvetlen becsületes, de az, hogy irigy, az világosan látszik az előbbiekből. Irigy pedig csak a műértő lehet. Itt tehát megbecsülhetik az élő szó művészetét, én pedig majdnem szakértelemmel irhatok arról, hogyan beszél *Herman Bang*, a nagy dán költő

és *Björn Björnson*, a nagy norvég színész. Itt volt a napokban mind a kettő.*

A Björnson vastagtalpu czipői megrengetik a pódiumot, araszos két válla, bizakodó nagy feje azt hirdeti: mi csak megvolnánk, nem kell féltetni minket. A hangjával nem takarékoskodik, állandóan teljes gőzzel dolgozik. Nagynevű apjának elbeszéléseit mondja el és csudálatos művészettel jellemzi hangjával a különböző személyeket. Deklamálása erős hangu, durva, kulturembereket nem lehetne így beszéltetni, de a fjordok halászhajzához, a tenger csavargóihoz, az erdei kunyhók magányos lakóihoz nagyon illik ez a hang, a természet fiának a hangja. Annyi üdeség, biztosság és önbizalom van ebben a hangban, mintha egy napimádó pogány pap késő utóda épp most mutatná be áldozatát a fenyvesek között, gránitoltáron.

Majdnem szertartásos méltóság van a beszédében, líra se hiányzik — de a fantáziának nem ad elég táplálékot. Gesztusai nagyok, durvák, anélkül hogy stilizáltak volna. Dörög, amikor szükség se volna rá, elragadtatja magát, kifejez, kimond mindent. Minden bevégeződik a pódiumon, a hallgató fantáziája nem kap munkát, nincsen kérdés, nincs probléma, minden meg van oldva. De már előre megöli fantáziánkat az a könyv, amit Björn Björnson a kezében tart. Vége az illúziómnak, ha felpillantok, nem hiszek az előadó őszinteségében, mert könyv van a kezében. Ha más könyvbe nézne, mást beszélne.

Milyen más a *Herman Bang* beszéde!

Egy elegáns, szürkülő fiatal ur, gyönyörű könyveket irt, hallottam róla, hogy degenerált, afektáló, kokett és sok más egyéb. De most, ahogy mélyenfekvő, árnyékos szemével végignéz a publikumon, mikor lassan lehuzza keztyűit, nemcsak Boscóra hasonlít, aki tul fog járni mindenkinek a figyelmén, nemcsak vakmerő bajvivő, aki győzelem nélkül nem hagyja ott a teret, hanem mindenekelőtt művész. Művész testének minden izében, nincsen se kora, se neme, csak művészi tulajdonságai vannak.

Amit pedig végbevisz, az tagadása a *Vigszínház* minden tradíciójának. Se mozgása, se beszéde, se hangja nem normális, hanem tulzott, szertelen, mert Bang szerint a színpad nem tükre vagy másolata az életnek, hanem eszenciája.

Könyv nincsen előtte, nincsen szüksége betűre, hiszen a saját novelláit adja elő. Fáradt, halk hangon kezd hozzá, először csak a szájával beszél. Lassan belemelegedik, fokozatosan adja magát egészen oda a szónak. Az előbb még erőtlenül, összegörnyedve ült a székben, karja elernyedten lógott le. Most hirtelen megfeszülnek inai, megkeményednek izmai, felpattan a székből, lázas pirosság borítja az arcát, finom kezein kidagadnak az erek, ujjai görcsös görbüléssel kapaszkodnak meg az asztal szélébe, szemé belemered az

* Herman Bang, mialatt e sorok megtették az utat Stockholmtól Budapestig, örökre elnémult. Irodalmi jelentőségét más helyen méltatjuk.

izzólámpa fényébe. Majd megint meghátrál és mi vele vagyunk, vele éljük végig a tragédiát. Fiatalok vagyunk, mikor a lelkesedés fiatallá teszi az ő arcát, megöregszünk, ha a mély barázdákat meglátjuk az ő arcán. Jól esik, hogy elfordul, hogy nem látjuk arcát, mikor a szenvedély sikoltásában eltorzul. Elég remegő ujjaira nézni.

A hangja eleinte szintelen, közönséges, csak lassan kezd csengeni és harangzugás sose lesz belőle; mert nem erős. A gyanutlan hallgató minden pillanatban várja a rekedt gikszert, amelyik sose jön elő. Mert Bang a legnagyobb exaltációban is öntudatos művész, aki kitünően ismeri szerszámainak potenciáját. Játéka rögtönzöttnek látszik, noha feltétlenül bizonyos, hogy a legapróbb részletekben is alaposan ki van dolgozva, hiszen mindig, hangjával és mozdulataival állandóan a lehetőségek határain mozog.

Megfoghatatlan, hogyan mer ilyesmibe vágni egy tulfinomodott idegzetű ember, egy nagy költő, aki megveti a publikumot, de egyuttal megmutatja mindenét neki. Az első és talán egyetlen költő, aki egészen ki tudja fejezni magát, nem kénytelen megelégedni a betűvel, nem hordja szívében a le nem írható sorok okozta fájdalmat.

Herman Bang az élő szó legnagyobb, legszerencsésebb művésze.

Antal Sándor.

Tíz év.

Írta: KÁRPÁTI AURÉL. (3)

12.

Egy hónap múlva Balsay már mindenkit ismert a városkában, akit ismerni illik és lehet vidéken, de kissé tartózkodó volt. Nem járt sehova. Délelőtt tanított s délután otthon maradt, vázlatokat, apró tanulmányokat jegyezgetve föl a vázlatkönyvében.

Az udvar végében kert volt, aminek sűrű, elvadult bokrai között egy kis gloriette állt. Ezt egy pár függöny segítségével olyan nyári műterem-félévé alakította át. Majd minden szabad idejét itt töltötte a kisebb-nagyobb agyagtömbök, szerteszét heverő gipszek között. Tulajdonképpen nem sokat dolgozott, inkább tünődött, töprenkedett. Valami grandiózus, hatalmas dolog sejtése élt benne, alaktalanul, kaotikusan, csak az erejét éreztetve. Izgatta és minden idegszálát megfeszítette a vágy: kipróbálni az erejét, tisztába jönni önmagával, de nem tudta megtalálni hozzá a formát. Órákig gyötörte magát, olykor megkapaszkodva egy kínálkozó gondolatban, hogy aztán unottan, kedvetlenül lökje félre: nem, ez sem az igazi. Még éjszaka is, ha fölébredt, előntötte a láz és a tehetetlen düh.

Margit nem tudta, mi baja s örökös kérdésekkel zaklatta:

— Mi bánt? Nem tetszik ez az élet? Meguntál? Mi van veled?

És Balsay fojtott indulattal harapta össze a fogait: mit válaszoljon, hogy értesse meg a feleségével azt, amiről magának is csak homályos sejtelmek vannak. Gyöngének, sötétben botorkálónak és kétségbeesettnek

mutassa magát Margit előtt, aki úgy nézett föl rá, mint az Istenre. El sem hinné, még ha mondaná is. Eh, hallgatni kell és tovább kiülni.

Egyszer aztán nem bírta tovább.

— Nem tudok dolgozni — mondta kétségbeesetten. — Nem tudom, mi van velem. Mintha valami zsidobadság nehezédnek az agyamra.

Margit könnyedén felelt:

— Csak ennyi az egész? Hát nem dolgozol, baj is az? Megleszünk anélkül is. Csak szeress, szeress engem — és hizelegve simult hozzá.

Balsay ijedten nézett rá: de hát csakugyan az ő felesége ez az asszony, akinek ő ennyire idegen, aki ennyire nem tudja megérteni azt, amiben ő eddig az élethez való jogát látta?

Nem beszélt többet erről a dologról, de sokszor észébe jutott még az a pár kicsinyítő szó: hát ennyi az egész? — és ilyenkor fagyos hidegség ült a szívére.

Egyforma reménytelenségben multak a napok.

Az iskolában sem találta meg a helyét, a kollégái között. Féltekenykedtek az új emberre, akinek fölnyét érezték s ösztönszerűleg sorompóba tömörültek ellene. Még jól emlékezett az igazgató üdvözlőbeszédére, amelyben a sok öröm, nagyrabecsülés és kollégiális szeretetnyilvánítás mellett egy csomó előlegezett tiltakozás is volt elrejtve a virágos mondatok mögé, amik egyszerű prózára lefordítva annyit jelentettek, hogy itt mindenki egyenlő és a vidéken sem csupa számár lakik. Balsay akkor magában mosolygott fölötte; később azonban egyre jobban érezte a félszeg helyzetét, amelybe került. Még zárkózottabb lett és csakhamar megállapították róla, hogy gögös fráter, aki mindenkit lenéz.

Csak a diákjai szerették. Október első heteiben, langyos délelőttökön kiült velük az iskola udvarára és az élettelen gipszinták helyett természet után rajzoltatott velük. Itt mintha fölengedett volna s ezek az órák valóságos pihenésszámba mentek neki. Szeretettel bibelődött egy-egy tehetségesebb fiu nai kísérleteivel, szinte fölűdítette az életnek, a művészi érzésnek az a bátoratlan, de friss csirázása, ami egyik-másik rajzlapról rámosolygott. Ilyenkor elfelejtett mindent és minden probléma megoldódott a czeruzája nyomán, amint kiigazította a hibákat, tévedéseket.

Azután elmúlt ez is.

Keserves, csüggedt napok következtek, az önmagában való kételkedés napjai: vajjon tud-e hát csakugyan, érdemes-e?

Még nem adott föl semmit, de már megingott alatta a talaj.

Margit nem értett mindebből semmit. Ő csak azt látta, hogy valami ismeretlen hatalom tolakodott közéjük, ami elválasztja tőle az urát. Látta, hogy Balsay szenved, kinozza magát, de hát kiért, miért, egy darab agyagért, amiben nincs élet, ami sohasem ölel vissza? Ki az a művészet, hogy ilyen kemény gerinczű emberek is feljajdulnak a szoritásától? Vagy talán a hirnév, — ezt már ismerte kissé és az elől futott ide vele, — hát csakugyan lenne valami erősebb a szerelemnél?

Most talán még jobban szerette Balsayt, mint azelőtt.

— Ebbe belepusztul, itt tenni kell valamit, — gondolta — így nem mehet tovább. Ugy él, mint egy remete, alig beszél valakivel és mintha halálosan fáradt lenne, egészen eltörődött. Társaságba kell mennie, emberek közé, akik elvonják a figyelmét az örökös töprengéstől. Titokban kissé maga is vágyott már ez után s ezt még is mondta Balsaynak, aki csakugyan nagyon megviselt volt.

Az ura vállat vont: ő nem bánja; neki mindegy.]

Margit elnézte és megrémült. Ez a daliás, gyönyörű ember, hogy megroppant, hogy elernyed. A szemei beestek, a szája körül napról-napra élesebbre húzódik egy ráncz, az arcza sárga és puffadt, mintha csak kicserélték volna az egész embert. És mindez egy félév alatt. Nem, ez csakugyan nem mehet így tovább. Ő nem akarja, nem bírja elveszteni az ő szép, csillogó szemű, élettől duzzadó emberét, akire olyan sokáig várt.

Tavasza felé kezdtek átjárni az aljárásbíróékhoz, majd Csiderékhez, a fizika tanárhoz. Wigner is gyakrabban bejött hozzájuk esténként a kislányával, aki hamarosan kedvence lett Balsayéknek. Aztán lassankint a többiek is sorra következtek. A látogatások egyre gyakoriabbak lettek és egyre többfelé ágaztak. Most már nem lehetett megállni és kivonni magukat alóluk. Ugy folytatódott, mint a láncszem: az aljárásbíró után jött a doktor, a gyógyszerész, a telekkönyvvezető. És hol itt, hol ott volt valami elkerülhetetlen alkalom az összejövetelekre, névnap, házszentelés, borkóstoló.

Balsay eleinte gyűlölte ezeket az összejöveteleket, aztán megbékült velük. Már csak unatkozott a hosszú, éjszakába nyúló vacsorákon.

— Mindegy, — mondogatta — itthon sem csinállok semmit, ott sem.

Néha bement a kaszinóba is.

Délután, mikor a sötét kis teremben megrekedt a szivarfüst a kopott bőrdíványok, kifakult rájáru tükörök és zöldterítés kártyaasztalok között, itt gyűlt össze a kis város minden számottevő embere. Balsay egy csomó ujság mögé temetkezve hallgatta a hangos vitaközléseket, amik a küszöbön álló választások s a politikai pártok marakodásai körül forogtak. Lustán szivta a cigarettáját és hallgatott. De néha nem lehetett kitérnie egy-egy hozzáforduló kérdése elől. És egy nap, maga sem tudta hogyan, már maga is belekerült az árba és uszott vele együtt. Kicsinyes, apró élet hullámozott körülötte, amely elsodorta és vitte magával lefelé. Az elviselhetetlen unalom hajtotta rá, hogy csináljon valamit és neki nem volt ereje ellentállni.

A vidám esték már szórakoztatták s a narkózisból életszüséglet lett.

— Ki tudja, — gondolta néha — talán éppen ezeknek az embereknek van igazuk, akik nem fontoskodnak sokat, nem keresnek semmit, hanem egyszerűen elfogadják azt, ami a kezük ügyébe esik. Kis perspektívájú élet ez, de egész élet és őszinte. Sokat nevetnek és sokat isznak, mert jól esik nekik. És igazuk van.

Kezdte összeszedni magát. A glóriette elhagyottan állt a kertben, feléje sem nézett. Apró események szálai fonódtak köréje, amik csakugy érdekelték, mint az aljárásbíró. Jókedvű lett, nagyhangon beszélt és újra mámoros lett a szerelemtől, mint egy év előtt, mikor Margit reszketve könyörgött, hogy vigye magával.

Az asszony boldog volt. Érezte, hogy örökre magához kapcsolta az urát és most már senki el nem szakíthatja tőle. A mintázófákat belepte a por.

Egyszer még fellobbant a parázs.

Télen, havas januári éjszakán jöttek hazafelé a telekkönyvvezetőektől. Három óra lehetett s a városka tulsó végén már fölhangzott a kakasszó. Balsay lassan himbálta kezében a kis bádoglámpát, amelynek fénye ugrálva szaladgált a havas utcán. A felesége belekarolt és szorosabban simult hozzá. Csend volt, csak a frissen hullott hó csikorgott a lábuk alatt. És Balsay most egyszerre nagyon furcsán érezte magát. Mintha sirás készülne fojtogatni a torkát: a szive hevesen, rendetlenül vert. Már hazaértek s az asszony átment a hálószobába. Balsay bezárta az ajtót s a lámpát maga elé tette az asztalra. Tisztán, világosan látta, hogy mi történt vele alig egy esztendő alatt. Eszébe jutott, hogy

miért jött ő ide ebbe a magányos, idegen városba, ahonnan most már nincs ereje elmenekülni. A régi ember meghalt és nem támad föl soha.

A melle összeszorult a zokogástól.

A gyönyörű káprázatok, a vágyak, a távoli czélok elmúltak és Balsay az asztalra borulva siratta elmúlásukat. Bucsuzott mindentől, amiben eddig hitt, sajnálva magát, ahogy csak az elmaradt ifjúságot lehet sajnálni. Kicsi, piszkos és nyomorult napok jönnek már ezután, a nagyszerű csodáknak vége van.

Odakünn hajnalodott.

Egy zöldségesszékér esörömpölve ment el az ablakok alatt. S a füstölő lámpa előtt egy szegény ember aludt félrebillent fejjel. A szája széle néha megreszketett, mintha valami nagy gyönyörűség vagy fájdalom borzongatná.

13.

Egyforma csendben telt el tiz esztendő.

Az asszony átfogta az embere nyakát és mindent magához szorított ebben az ölelésben. Balsay föladta a harcot. A rezignált emberek fáradt mosolygásával mondta:

— Mindegy, a végén mindegy, hogy mit csinálunk. Rodin épp olyan elégedetlenül fog meghalni, mint Vanyek, az öreg főlevéltáros, aki megalapította az önkéntes tűzoltóegyesületet.

Már nem voltak vágyai, amik tu nőttek volna a kis várost környező hegyeken. Élt és ezzel utálatosan meg volt elégedve, majdnem annyira, mint Margit, aki elcsókoltatta vele az inspirációit, aki lehuzta őt békaperspektívájú, senki emberekhez, aki az ő szép, erős emberét nem tudta átengedni az ismeretlen rémnek, a művészetnek, amely megöli azokat, akik kibontják a kőből, lekaparják a palettáról. Pohárköszöntős, jókedvű vacsorákon, apró, helyi szereplésekben, kisvárosi ambíciókban oldódtak föl és sekélyesedtek el a nagyra törő vágyak s a gyönyörű álmok megfulladtak az esti tarokk-partiek, pletykák és összekoczdó poharak világában. Vidám, gömbölyűre és zsirosra hizlaló élet ez, boldog emberek élete, ami a polgári dalárda megható bucsuztatójának hangjai mellett végződik.

Tavaszzal az iskola igazgatója nyugalomba ment és Balsay került a helyébe. Egy kicsit örült is az új tisztességnek. Pontosan és pedáns lelkiismeretességgel fogalmazta meg a hivatalos jelentéseket, a kaszinóban adomákkal mulattatta a polgármestert és mindig megnézte a tükörben, hogy a nyakkendője nem csuszott-e félre. Kissé elhizott, a haját kurtára nyíratta és vastag, ezüstfejú sétatálcát hordott, mint valamikor Jancsó Dénes. A felesége valósággal bálványozta. Büszke volt rá, hogy ő mentette meg. Hogy mitől, azt maga sem tudta volna határozottan megmondani, de mindig valami hideg rémületet érzett, ha rá gondolt. És ilyenkor féltékeny, szerelmes mozdulattal csókolta le a szemét. Azt a két szemet, amik azelőtt mindig a távolban kutattak s amik most mosolyogva néznek rá vissza.

14.

Szeptember elején új tanár került az iskolához, fiatal, csendes ember, az öreg Wignernek valami távoli rokona: Szirt Ernő. Ott is lakott nála, a sarokszobában, amelyet az öreg, tekintettel a rokonságra, olcsóbban engedett át neki. A hajdani gabonakereskedő fukarsága ebben az időben már türethetlenné kezdett válni. Az öregséggel együtt nőtt benne a pénz utáni sóvárgás. Minden fölösleges krajczárt megvont magától s úgy élt, mint egy koldus. Irénnek, akiből szép, kívánatos

nagy leány lett, tele életkedvvel és melegséggel, valóságos csatákat kellett reggelenkint végigharcolni az apjával, míg a reggeli kiflik árát meg tudta szerezni tőle.

— Már megint pénz kell, — nyöszörgött panaszosan az öreg ember — mindig csak pénz. Mintha nekem lenne!? Honnan? Nem tudom honnan? Hagyjatok már egyszer békében, nincs énnekem pénzem.

Mikor Szirt hozzájuk került, Irén helyzete még kinosabbá vált. Szégyelte az apja fősvénységét a fiatal tanár előtt s megalázva érezte magát a folytonos apró csetepatéktól, amiket nem lehetett eltitkolni Szirt előtt.

De Szirt mosolyogva tért napirendre az öreg Wigner Grandet-re emlékeztető zsuorisága fölött. Csendes, magának való, szemlélődő ember volt, aki a nagyvárosból hozott kissé kesernyés életfilozófiával tudta nézni, vagy inkább elnézni az emberek apró küzködését, cél-talan körbeforgását és makacs vágyakozását, amiben minden haszontalanság értéké növekszik előtük. Néha még mulattatta is az a komolyság, amely ezeket a béka-egérharcokat annyira jellemzi.

Egy délelőtt az udvaron nagy munkában találta az öreget. Kezével a térdére támaszkodva, előrehajolva tipegett ide-oda a virágágyak között s fürkészve tekintgetett maga elé. Szirt megszólította:

— Elvesztett talán valamit?

— A gombomat, a kézelőgombomat — válaszolta boszusan az öreg, föl sem tekintve, és tovább kutatott a sárga homokkal behintett utakon.

Irén is kijött s kissé restelkedve mondta:

— Ugyan ne fáradj már azért a haszontalanságért. Ha még valami értékes dolog lenne, de egy közönséges aczélgombért... egy krajczárért ötöt kapsz belőle. Majd Babi hoz, ha éppen kell.

Az öreg oda sem figyelt.

— Borzasztó, — mormogta — az embernek egy ilyen kedves dolga hogy elvész... már úgy megszoktam és most oda van. Rettenetes. De hova eshetett? — és maga körül forogva tovább kutatott a földön.

Egész délig ottmaradt, boszankodva és bele nem fáradva a keresgélésbe. Még az ebéd alatt is dohogott s egész nap rosszkedvű és ingerült volt.

Szirt mosolyogva intett a szemével Irénnek s a leány hálás volt ezért a megértő elnézésért. Ennek a zsörtölődő öreg embernek a furcsaságain, mint valami közös titkon keresztül kerültek egymás közelébe. A legőszintébb bizalom pedig két ember között mindig egy harmadik gyengéségén épül fel.

(Folytatása következik.)

Saison.

Mozi-sketch.

A pásztorjátékok, klasszikus tragédiák, sorsdrámák, komédiák és bohózatok, operettek és dalművek, ugynevezett zsidófarsangi játékok, egyfelvonásosok, sketchek és mozgófényképdarabok után a kinema-sketch vonult be a szinpadra. Ha a jó Isten abban a csodálatos szerencsében részesitené legszerényebb és alázatos hívét, engem, hogy láthatnám a minden hájjal göndörített szakállu Aristotelest abban a moziban, ahol legfeljebb sós-kiflire és ifju szobalányokra, de sohasem mélabus katharsisra éhes ifjak laknak jól kenyérrrel és cirkuszszal, és ahol kinema-sketchek vegyes hangulata

árad a szinpadról, — ha az Isten látni engedné az elképedt Aristotelest, számomra nagyszerű drámai élvezet nyílnék.

Ó te kedves olvasóm (hol vagy?), aki még magad sem láttad ezt az új műfajt, mennyire nem tudod, hogy milyen perspektíva tárul elénk szinpadai alkotások terén! Ellenben sejtethed, hogy a kinema-sketch, mely voltaképpen nem egyéb, mint félig szindarab, félig mozgófénykép, — egyelőre csak a kezdet. A küszöb ő csupán, olyan kapu előtt, melyet még csak most döngögetnek fiatal magyar Botondaink Nick Winter nyomán.

Egyelőre csak szinmű és mozi; később szinmű, mozi és kéjutazással egybekötött diplomáciai konfliktus; majd szinmű, mozi és családalapítás; végül nem tudom micsoda.

Ó te kedves olvasóm (hol vagy?), ha te tudnád, hogy íróasztalom fiókjában már titkos kinema-sketchek vannak, melyeket majdan egy modernné átalakított Teleky-pályázatra fogok benyújtani, joggal kérdezhetsz, hogy mért akarom humorommal halálra kacagtatni az olvasót (hol van?), amikor immáron egy fensőség-teljesebb és komolyabb foglalkozás nyílt meg számomra, mely pénzt és hírnevet — kinemapénzt és sketch-hírnevet, sketchpénzt és kinemahírnevet — biztosíthatna nekem.

Persze ezt csak abban az esetben kérdezhetsz joggal, ha tudnád, — és ha egyáltalán volnál, kedves olvasóm... De hát ki is mondta?... Carlyle?... Nem. Galilei?... Nem. Cartesius? Igen, Cartesius mondta: »Cogito, ergo sum«. Ebből az alapbölcsestől levezetve ítéletemet, te nem is gondolkozhatol a mózi-vázlatok nagyszerűségéről, mert ahhoz az kellene, hogy légy!

Ebben a majdnem szilárd alapon álló feltevésemben merem megkockáztatni, hogy egyik titkos mozidramám minden felelősségérzés nélkül közlöm e helyen. Egy jövődöbeli Teleky-pályázatot, melynek már ebbeli jellegénél fogva sincs kilátása arra, hogy valamikor szinpadra kerüljön. Czime:

PAJZSON, VAGY PAJZS NÉLKÜL.

(Mozidráma.)

Írta: Maitre Jacques.

I. FELVONÁS.

(Rendes szinpadon, rendes színészekkel. Színhely: az akasztófa alatt).

DELIKVENS (a néphez): Hálából azért, hogy megjelentetek ezen az örömnapon, megsugok nektek valamit.

NÉP (lelkesen): Eljen!

DELIKVENS (sugva): Egy rettenetes titok! Nekem még van vakbelem!

NÉP (elájul).

ÜGYÉSZ: Hóhér, teljesítse kötelességét! (Tekintettel az akasztásra, a kötelesség mint szójáték szerepél. Szerző.)

NÉP (*felocsudik: aléltságból*): Nem szabad! Nem szabad! Előbb vigyék a klinikára!

ÜGYÉSZ (*ridegen*): Hóhér! Teljesítse a kötelességét! (*Tekintettel a szójátékra, nálunk még mindig nem akarják bevezetni a villamoszékét. Szerző.*)

DELIKVENS (*hóhérhoz*): Itt a fejem, nem disznó-láb!

NÉP: Nem engedjük! Gyalázat!

ÜGYÉSZ: Hóhér, teljesítse a kötelességét! (*Szerény véleményem szerint ezen a rossz szójátékon mulik, hogy nem szüntetik meg nálunk a halálos ítéleteket. Szerző.*)

(*A delikvenst felakasztják; a realitás kedvéért csakugyan felakasztják a delikvenst. És épp ezért nem tartanám cél-szerűnek, hogy Hevesi Sándor rendezze a darabot, mert egyrészt az ő impresszionista felfogása utját állaná a ceremónia élethűségének; másrészt pedig szerinte a színpadon levegőnek kell lennie, amire viszont egy akasztott embernek semmi szüksége nincsen.*)

A függöny lemegy és nyomban következik a mozi-rész, mely az ugynevezett filmen játszódik le, vagyis a

II. FELVONÁS.

Szereplők: JACK: ismert angol detektív és magán-kutató, vagyis aki másokon kutatja, hogy mi van a hasában. Ezért nevezik magánkutatónak. A DELIKVENS, akinek már minden mindegy. A HÓHÉR, aki teljesítette kötelességét. A NÉPTÖMEG, amely mindenütt jelen van és amely aszerint nagyobb vagy kisebb, vajjon Reinhardt rendezi-e, vagy a néppárt. Ez utóbbi ugyanis a lehető legkisebb tömegmozgást szokta produkálni.

Jack a nép megbizásából üldözi a megfutamodott hóhért, aki árkon-bokron át szalad a delikvenssel. A nép autobusba ül és utánuk hajt. A hóhér oly gyorsan fut, hogy nem lehet utolérni. Egyszerre csak meredek szélére ér. Rettenetes mélység tátong előtte. Jack már a nyomában van. A felakasztott delikvensnek még csak hagyján a dolga. Egyszerűen kötelén ereszkedik le, szerencsésen le is jut; azért szerencsésen, mert a hóhér kötele van a nyakán. A hóhér kötele pedig tudvaleg szerencsét hoz. A hóhér utánaszédül és szétzuzza magát. Jacknek ellenben csekélység az egész. Kínematografikus trükk segítségével leugrik a feneketlen mélységbe, megragadja a delikvenst és visszaugrik a feneketlen magasságba. Most következnek a nép ujjongása közepette a hasfelmetszés, de mivelhogy a filmen izléstelen az ilyesmi, az egész procedura megint a színpadon játszódik le és következik a

III. FELVONÁS.

(*Személyek ugyanazok.*)

JACK: Ime, uraim, ez a musculus ventri dexter. Most pedig vigyázat! Itt a peritoneum; ezt óvatosan kell átvágnom, nehogy inficziálódjék; és most!... Itt van az appendix!... (*Megmutatja.*)

NÉP: Éljen!

JACK: Voilà! Miután elvégeztem kötelességemet, visszautazom Münchenbe Wedekindhez, aki már egy izben hasznomat vette a Pandora szelenczéjében.

DELIKVENS: Köszönöm, most már nyugodtan halhattam meg!

NÉP: Éljen!

(*Függöny.*)

Ez az én mozisketchem. A címe pedig azért »Pajzson vagy pajzs nélkül«, mert semmi köze a pajzsnak nevezett mirigyhez, mely egyébként egy másik mozi-vázlatom témája. Ezt, kedves olvasóm (ha voltál), majd máskor.

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

1.

Pán halála.

Alkonybiborban uszik a hajó,
A tenger keble álmódón liheg...
Thámusz berugott, mint egy viziló,
De hirnök jó és szólva így piheg:

»Hogy meghalt Pán, ezt tetszik tudni tán?
Egy ujjabb hirre kérek nagy figyelmet:
A távozó Baling Mihály után,
Elmegy Barkóczy, jesszajsz, ő is elmegy!

Mit elmegy!? Már el is van menve ő,
Ha minden rémeset tudni akartok:
Barkóczy elment! Nemde rémitő?
»Ó mért oly későn.« — felelik a partok.

2.

Ballada.

Hideg van, ez kimondható
Egészen ridegen,
S e hidegtől irtózik is
Minden kis idegem,
De mondok egy téli regét,
Figyelj, szép idegen:
A pesti borkereskedő
Kutja is befagyott,
De mert a viz *hellett* neki,
Gondolt ő egy nagyot,
S a milimáritól, ihaj,
Tejecskét hozatott.

3.

Korrektúra.

A Biblia, a Biblia,
Be szép e régi Irás.
Van benne ujjongó dal is,
És sok-sok tompa sirás.

De most már néhány fejezet
Másként hangzik. Vigyázat!
»Legyen sötétség!« — szolt az ur,
S meggyújtotta a gázát.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

⊙ **A miniszterelnök szemefénye.** Csak a legfelsőbb hozzá tartozók, sajtófőnökök és Bárczy doktor, a titkár tudnák megmondani, milyen helyes és okos ötlet volt a héten a *Szüllő Gézáé*. A miniszterelnök szemefénye: az a jószágos, nagyszerű asszony ott a budai palotában, akinél hübben, odaadóbban hitves még nem állott magyar politikus oldala mellett. *Szüllő Géza* gondolatában a lovagias hódolat rezgett a kegyelmes asszony iránt, de bizvást benne éghetett volna a politikus hálája és a párttag elismerése is. Mert a magyar politika utolsó esztendejére a legjótékonyabb hatása volt Teleki Margit grófnőnek, aki férje elboruló látását a maga tanácsaival, csillapító életbölcse ségével pótolta. Legendákat mesélnek arról, mi történt a miniszterelnöki szobákban, amikor Hédervár ura már csak tapogatózva tudott járni és vezetni kellett a foteléig. Este, mikor az utolsó referens is kihátrált, s lenn, a sajtóirodában a tudósítók is álomra hajtották fejüket, — a kegyelmes asszony, kezében az aznapi lapokkal, odaült a férje mellé. És olvasott neki és megmagyarázta, amit az már nem láthatott a maga derüsen kék szemével és megvitatta vele a holnap eshetőségeit, a parlamenti lendemain-ek ezer forgandó változatát. Ott ült a grófné a világtalanság homályában vergődő férje mellett és mint a polgárasszony, aki szükségszerűen ért beteg férje foglalkozásához, megvitatta vele az általános választási jog problémáját. Egy nagy magyar asszony állott a politikai élet fókuszában sokáig, ő tárgyalt a miniszterekkel, ha szükség volt rá, s erre csak most eszmél rá az ország, egy magyar képviselő lovagias gondolata kapcsán.

* * *

× **Az összeesküvő vendéglősök.** Mi mindeddig meg voltunk arról győződve, hogy a vendéglős egy felette kövér, kedélyes és mindenekelőtt jószívű típusa az emberi fajtának. Sőt a világtörténelem egészen pozitív példákat jegyzett fel arról, hogy egyes vendéglősök ingyen kosztot adtak szegény diákoknak, mások éhinség idején osztottak kenyeret a népnek és egyéb ilyenféle módokon adták jelét az emberséges érzésnek. Ezek után annál váratlanabban és keservesebben ért a hír, amely a budapesti vendéglősök ujonnan felfedezett összeesküvéséről ad számot. A vendéglősök, úgy látszik, megunták Budapestet és a kulturát és ezen az alapon deputációt menesztettek a polgármesterhez a színházi vacsora című közismert és népszerű intézmény eltörlése érdekében. Azt akarják, hogy ezentul a kávéházakban ne lehessen ennivalót kapni. De hát miért, az Isten szerelmére? Mit vétettünk mi szegény, színházba járó egyének, hogy már enni sem szabad? Miért akarja a vendéglősök derék testülete a halálunkat? Idáig is tudtuk, hogy a vendéglősök nem szeretik a színházbajarást, mert a világ minden kincséért sem adtak volna egy csipetnyi kosztot annak, aki tizenegy óra után akart hozzálátni a táplálkozás nemes és szükséges mesteriségéhez. De idáig megvigasztalt az a tudat, hogy a kávéházakban jól összeválogatott imbiszek és szende debreczeni kolbászok segítségével biztosíthatjuk az életünk folytonosságát. De mit csináljunk ezután? A vendéglősök nem adnak enni, a kávéosknak nem szabad, nem marad más hátra, mint a rideg éhhalál. Bizony mondom, a pesti vendéglősök megelégtették a világ bűneit és megsürgették az ítélet napját.

* * *

× **Az átkos ópium.** Nincsen szerencsésebb, boldogabb, jobban gondozott teremése ennek a kerek világnak a magyar állampolgárnál. Állam bácsi jó, állam bácsi nem haragszik, sőt állam bácsi féltő szeretettel vigyáz arra, hogy kedves védenczenok rendben legyen a tüdeje, a mája és minden egyéb olyan

szerve, amelynek épsége az állampolgári kötelességek pontos teljesítéséhez okvetlen szükséges. Állam bácsi úgy vette észre, hogy a szegény magyar embernek a nagyapja is az átkos ópium miatt szenderült jobblétre, s nem akarja eltűnni, hogy ez a gyalázatos külföldi portéka ezentul is megtizedelje az adófizető alanyok sorait. Éppen ezért nem is késett az intézkedéssel és hihetetlen magasságokig szóktetve fel az egyiptomi cigaretta vámját, szépen elzárta azt az utat, amelyen mindeddig az átkos ópium a magyar szivartárczába és a magyar tüdőbe jutott. Erről a megható gondoskodásról figyelmes jóakarattal világosított fel bennünket a képviselőházban Haydin Imre. Nagyon szépen köszönjük a jóakaratot, de benne bizakodva megkoczkáztatunk egy szerény kérdést. Nem tudná vajjon a képviselő ur megmondani azt is, hogy ha már a mi egészségünk olyan drága portéka, miért tűri az állam, hogy azokkal a megnevezhetetlen, rejtélyes és rettenetes izékkal tegyük tönkre, amelyek m. kir. szivar és cigaretta névvel forgalomba kerülnek? Vagy melyik a szebb halál: az-e, amely az ópiumos cigaretta simogató, kábító, fűszeres füstjében leleselkedik ránk, vagy az, amely a magyar gyártmány fojtogató, komisz, savanyu, keserű, köpködő kigőzölgése segélyével expediál erőszakos gyorsasággal a másvilágra? Miért vonja meg tőlünk az állam a kellemesebb halálnemet és miért akarja, hogy facsaró kinok között érjük meg a végünket? Vagy miért nem beszél őszintén és ilyenformán: »A birkának mindenképpen meg kell döglennie, de ha már így van, legyen a birka bőre a mienk«.

* * *

24 **Az olcsó férj.** Kétszáz korona igazán nem sok egy férjért ebben a drága világban s annak a szegény segédjegyzőnek a házasságában, aki férjül adta magát egy lefátyolozott arcú ismeretlen nőhöz, ez a kétszáz korona a legnagyobb szenzáció. Mert hogy maga az ilyen adás-vétel mindennapi dolog, azt nem is kell nagyon bizonyítgatni. Pénzért, hivatalért, karriérért adódik el a férfinem igen jelentős perczentje s előlött, közömbösen térnek napirendre azok, akik most csodálkozva mereszlik a szemüket a tétényi kétszáz koronás férjre. Pedig nincs szegényen semmi csodálni való, legfeljebb az, hogy ilyen olcsón ment bele az üzletbe. Igaz ugyan, hogy a drágább férjek bizonyos kötelezettséggel fizetik vissza az értük fölkinált értéket, míg ez a cseppet sem kíváncsi segédjegyző azt sem tudja, kinek tartoznék mindazzal, amire egy férjet száz korona erejéig kötelezni lehet. Így tehát, ha kevés haszonnal járt is rá nézve a nőülés, ez a kevés legalább biztos és ugyan hányan vannak, akik még száz koronát sem nyernek a hasonló üzleten?

* * *

× **Kaufmann freres.** Kaufmann freres — saját bevallása szerint előkelő párisi cég, amely ugyancsak saját bevallása szerint 1500 munkást dolgoztat — nagyon megharagudott Magyarországra. Kaufmann freres saját bevallása szerint játéka-automatákkal szolgálja az emberiség boldogítását, automatarouletteket gyárt, amelyek nyilvános helyeken kifüggesztetvén, a jámbor balek beléjük dob egy hatost és ha nyer, akkor kijönkettő, ha nem nyer, nem jön ki semmi, de inkább nem jön ki semmi. Kaufmann freres a maga áldásos működését Magyarországra is ki akarta terjeszteni, de oh jaj, a magyar törvénynek van egy elavult szakasza, amely az ilyenfajta foglalkozást házárjátéknak deklarálja és ezen az alapon a magyar bíróság 3 napi fogházat mért ki a kitűnő cég magyarországi képviselőjének, Kaufmann Ignácznak. Kaufmann freres nagyon haragszik, Kaufmann freres egy lenéző nyilatkozatban a sorok között Balkánnak deklaráta Magyarországot és kijelentette, hogy őt a magyar bíróság ítélete egyáltalában nem érinti. Nem tudjuk ugyan elképzelni azt, hogy miképpen érinthet valakit

három napi fogház, de Kaufmann freresnek üzenünk valamit. Kaufmann freres hallgasson és szégyelje magát. Vágja zsebre a leczkét és vegye tudomásul az üzlete ostobaságát. A leczkére, amelyet a magyar bíróságtól kapott, nagyon is reászolgált. Nem azért, mert a hazardjátékot szolgálja, nem is azért, mert arrogáns, hanem azért, mert üzletet csinál az emberi butaságból az intelligencia rovására. Mert kevés hülyébb dolog van, mint vendéglőkben és várótermekben automata-rouletteken játszani, és nagyon alacsonyrendű foglalkozás, ha valaki erre a hülyeségre spekulál. És nagyon örülünk annak, hogy éppen nálunk ébresztették ennek a tudatára a saját bevallása szerint kitünő Kaufmann frerest.

SZINHÁZ.

Hanna Elias.

(Hauptmann új drámájáról.)

Sablón lett a női démon. Már megint merészség szinpadra vinni, mert nehéz úgy megfesteni, hogy érezzünk is mögötte valakit és ne gondoljunk típusokra és sablonokra. Az az orosz nő, akit Hauptmann az új drámájában (*Gabriel Schillings Flucht*) felléptet, a romboló erő megtestesülése, minden improduktív nőiesség egyéni összefoglalója. Odeszszából jött. Még nem perfekt német. Ugy lép elénk, majdnem egyszerűen és szeliden, egy mákvirággal ékesített szalmakalapban. Minden vonalon gondosan hangsúlyozva van a gyengesége. Vért köhög. Az arca sárga és áttetsző. Otthon egy beteg gyereke fekszik, akit már nem lehet megmenteni az életnek, Borzadózva beszélnek róla, de úgy, hogy mi is beleborzadunk. (»Ez a Hanna — mondja egyik szereplő — felbőszít. Ha látom viaszkos halotti arcát, nem értem, mint élhet és azt hiszem, minden pillanatban elpusztul...« Később ugyanez: »Meg vagyok győződve, hogy éjjel fehér egérkéik vagy mik ugrálnak a nyitott szájából és kiszívja az alvók ütérét...«) Csakugyan, egy Goya-képhez hasonlít legjobban. A női intrika vékony és szívós czérnaszálait bogozza, fonja szünet nélkül. Egy lezajlott élet, egy szerelem vádját, szemrehányását hozza magával. Az instrukcióban olvassuk: ujjjaival folyton bábrál, egy pillanatra sem maradhat nyugton: E türelmetlen ujjak között vérzik el egy művész.

Az arczképet a régi Hauptmann festette. Az az író, aki megértette a mult fako szentképeit és különös érzékkel élte vissza a középkori szüz vére-vevését, a szegény Henriket és Hannelét, új hangokat találva a katolikus miszticizmusra. Rajzolt azonban itt egy másik alakot is, egy szőke és sovány berlini festőt, aki az éjjeli kávéházaktól s a nőktől a tengerhez fut, ott akar megújodni a nedves viharokban és a sós elementumban, a keleti tenger egyik elhagyott szigetén. Ez az arczkép már új. Cramptonra és Michael Kranerre gondolunk. Gyengéd művészettel érezteti a benne lakozó életvágyat, a kicsattanó pogány kedvet. Nekirohan a tengernek és megfürdik Minden fürdés szimbólikus cselekedet. A gyilkosok, a rablók, a bűnösök (amint a végtárgyalás jegyzőkönyvei mutatják) a tettük után gyakran elmennek a gőzfürdőbe, nem azért, hogy a vért lemosják magukról, hanem valami másért, a fürdés jelképes varázsáért, amely még megejtőbb és szuggesztívabban bűnbocsátó, mint a katolikusok fülbegyónása. Schillingnek nem elég a gőzfürdő: Az ő büntudatához egy tenger kell. Ledobja a kalapját, a botját, a paksamétáját és vetközni kezd a szinpadon. »Valami vad, friss, bolondos, zúgó, sós kell nekem! — Fürdő! — Nem asszonyi locsogás! Nemi az éjjeli kávéházak tereferéje!« A tenger pedig használ neki. Visszatér beléje az élet és a művészi öntudat. Ekkor jön Hanna Elias, igénytelenül. Nagyon nyugodtan hánytorgatja fel a multat. Szavak hal-

latszanak, melyek mögött az élet, két élet szunnyad. Schilling pedig, aki az életében öntudatlan, gyerekes, megtántorodik és hagyja, hadd vezesse őt az orosz hisztéria. (»Három napig vért köhögtem«, mondja a nő. »Édes Hanna, nem én teremtettem a világot,«) Amikor ebbe a vitába belemeleg, veszve van. Érezzük, hogy már köze sincs hozzá, valamint a feleségéhez sincs már semmi köze, ahhoz a végtelen szomorú-szenvedő asszonyhoz, aki megjelenik a betegágyánál és nyafogva sopánkodik. (»Iszonyu fáradtsággal, véres malterral és nehéz kövekkel építettük fel a házunkat...«) Mindez már nem tartozik a művészre. Két nő perlekedik miatta s nem tudják, hogy a művész mindkettőjükhöz egyformán idegen lélekekben, hogy visszaköveteli a tenger és a végtelenség, amelybe beletorkollnak az álmai és a tervei. Egy fischmeister oyei paraszt találkozik vele utolsó utján. Mellény és gallér nélkül rohan a tenger felé. »Ha valaki kérdezősködik felőlem, — szól a paraszthoz — mondja: Schilling festő a legokosabbhat tette életében... vagy mondja egyszerűen, hogy fürdeni mentem.« Aztán a halászok kiemelik a tengerből és egy ravatalra polczolják a hulláját.

Hauptmann nagyon féltette ezt a művész-tragédiáját, amelyet hat év előtt irt és csak most jelentetett meg. Nem mert egy premiér rögtönítélő bírósága elé bocsátani. Talán igaza volt, talán nem. Nekünk úgy tetszik, hogy ebben a drámában teljesen benne foglaltatik a költő, a régi is, az új is. Sok helyütt lemond a technikai ügyességről, mert elandalodik a költészete fönségétől és bánatától. De sehol, még Ibsen Tenger asszonyában se él annyira a tenger, mint itt, és újabb időben a nő és a művész viszonyáról senkise mondott mélyebb és fájóbb szavakat. Drámája előtt Plutarchos idézi: »Némelyek... azt mondják, hogy találkoztak Eunoszt-szal, aki fürdeni ment a tengerbe, mert egy asszony a szentélyébe lépett.« A dráma magva ez a görög mondat. Ami később történik, az a görög élet és a mi modern életünk tragikus különbözőségéből származik. »Valami hangtalan és valószínűtlen van az egészben.« Az olvasó csakugyan megdöbbenve látja a kifejtett sötét csoportozatot, a halászokat, a ravatalt, háttérben a tengert, de érzi ennek a valószínűtlennek a valószínűségét is és egy kérdés akadozik a száján.

Csak így lehet egészen-egészen tisztára mosdanunk?

K. D.

Beregi Oszkár. Beregi február kilenczediki szavalóestélye meglepetést fog hozni azoknak is, kik azt hiszik magukban, hogy e széles skálájú művész minden regiszterét és árnyalatát ismerik. Homérosz és Dante fognak megszólalni ezen az estélyen, a modern magyar költészet legszínesebb poémái mellett, és itt Beregi művészeti szenzációt fog produkálni. Az antik verssorok minden bája és a modern színek elvesző szépségei új testet fognak ölteni Beregi előadásában, mely a leggyönyörűbb meiningeni hagyományokon épült, Reinhardt keze alatt edződött meg és sok nagy európai város közönségét hatotta már meg idáig. Beregi szavalóestélye új állomását fogja jelenteni művészi fejlődésének, de a modern magyar irodalomnak is eseménye lesz.

Művészet.

Művész ház.

A Művész ház VI. csoportos kiállítása nagyon kellemes, kedves és szimpátikus. Fiatal magyar piktorokat hoz közelebb a közönséghez, olyanokat, akik nem egészen ismeretlenek ugyan, de alkalom hiányában még nem igen esett róluk fontosabb és jellemző beszéd, pedig megérdemlik, sőt megkövetelik, hogy szembenézzon velük az em-

IRODALOM.

Pusztuló világ.

— Móricz Pál könyve. —

ber és megmondja őszintén, hogy mit gondol az értékükről. És állják a kritikát. Nem az égre törő genie elbizakodottságával, hanem a komoly törekvés, a lelkiismeretes stúdium biztosságával. S éppen ez az, ami a kiállító művészeket elsősorban szimpátiussá teszi. Ezen a kiállításon, amelyen a Művészház hivatásának tudatában mégis csak új magyar talentumokat mutat be a világnak, nyoma sincsen annak a kapkodásnak, annak a lármás tájékoztatásnak, amely még röviddel ezelőtt a hasonló »felfedező« kiállításokon elkerülhetetlen volt. Pedig ezek a művészek modernnek és fiatalok, de fiatal modernségükben van valami komoly, biztos elem, amely felfokozza a bizalmunkat s eleve biztosítja számukra az elismerésünket. Ezek a piktorok tudnak, a jelszavuk immár nem a söreghéves találgatás, hanem a szorgalmas munka közben szerzett tapasztalat. A fiatal magyar piktura lehiggadt, megöregedett, ám az is lehet, hogy mi fiatalodtunk hozzá. Valószínűleg kölcsönös volt a közeledés. Ezek a piktorok már nem iskola nélkül, hanem a kitanult iskolát legyőzve érvényesítik az egyéniségüket, a közönség pedig ezzel szemben már nem az iskola, hanem az egyéniség szempontjából vizsgálja a képeiket. Szinte nevetni és röstelni való, hogy valaha forradalomnak hitték és titánkodásnak tartották azt a bágyadt, németes impresszionizmust, amelynek enyhe visszfénye tükröződik a *Schütz* Julcsa képein. Valaha ez modernkedés volt, ma csupa szelidség és csupa csend, amelynek itt-ott kedves finomságot kölcsönöz a női vonás. A tájkép azóta óriási változásokon ment keresztül s éppen ez a mostani kiállítás nagyon alkalmas arra, hogy ezeket a változásokat megfigyeljük. Ma már *Pechán* József erős színhatású, merész kontrasztokra épített képei sem izgatják fel a laikust sem, a hozzáértő pedig szives örömet konstataálja, hogy a modern piktura egy nagyon erős, kiforrott, kész tudású harcra nyert *Pechán* Józsefben. Kissé tulerós talán, kicsit nyers, de impozánsan biztos és határozott. Éppen az ellentéte *Csáktornay* Zoltán, akinek finom művészetében félreismerhetetlenül csendül fel a lírai vonás. A legbensőségesebb, legintimebb festő ebben a társaságban és talán a legeredetibb is. Felszívott magába egy csomó modern eredményt, de mindezek teljesen felolvadnak szubtilis lirájában, amely ezüstös fátyolt húz a képei elé és megakadályozza, hogy előttük bárkinek a neve is eszünkbe jusson az övéen kívül. A legmodernebb törekvések nagyon erős akcentussal lépnek elő *Ziffer* Sándor képeiben is, de szintén egészen eredeti formában és határozottan magyar meglátásban. Különösen a nagybányai képek biztos, éles felfogása, a formák naturalisztikus, tömör egységesítése teszi értékké a pikturáját, amely ilyenképpen a legmodernebb természetszemlélet eredménye, anélkül hogy belefutna a kívülről felvett hatásokba. *Körmendy-Frim* Ervin már nem tud mindig így megbirkózni azokkal, akiknek az egyénisége elragadta, s innen van, hogy művészi ereje csak néhány képében, különösen az arcképeiben jut teljes érvényesüléshez. A hatások közül egyáltalában nem tud kiszabadulni *Kornai* József. Nem akarunk nevekkel dobálkozni, de egészen bizonyos, hogy külföldi elméletek rabja és még nem tudta megtalálni az utat, amely az elméletektől az eredményhez vezet. *Götz* B. Ernő, aki pedig körülbelül ugyanabban az irányban indult el, dekoratív csendéletével és gyönyörű szőnyegtervével bizonyítja, hogy megtalálta azt az utat, amelyen a modern egyszerűsítés, a nagy vonalakban stilizáló művészet eredményeit át lehet vinni az anyagba, megközelítve ilyenképpen a legtermészetesebb és legelőkelőbb művészi célt. *Egry* József képei nem változtak, megvannak bennük az ismert nagyon magas kvalitások és egy nagyszabású piktura lehetőségei, de maga a nagyszabású piktura még mindig késik. Reméljük, hogy már nem sokáig.

Jean Preux.

A hazug anekdoták és sallangos parasztiságok után megkaptuk az igazi parasztot, büneivel és szépségeivel együtt. *Móricz* Pál most megjelent novelláskötete szintén ennek a világnak nekrológja. Pusztuló világ és mi városiak csak most vesszük észre, hogy még egészen ismeretlen. Alakjai — ezek a fekete debreczeni humuszból gyurt héroszi szobrok — még szinte idegenek előttünk, amikor kemény derekuk összeroppan a ránehezedő anyagi terhek alatt. A délibáb színskálájába belefúrozkál az emberi verejték szivárványa, a jegenyés tanyák felől édesbus nóták helyett járványok baktériumait hozza a tikkadt hortobágyi szellő. Minden megváltozott és ezt a változást fotografálta le *Móricz* Pál hűségesen és szentimentalizmus nélkül, a benne élő ember szeretetével. Egy gazdag és gyönyörű világot, amelyet — mielőtt végleg elmosódna, vagy átalakulna — meg akar csodáltatni velünk városiakkal, idegenekkel.

A kötethez *Rákosi* Viktor irt előszót, melyben az illusztris író a következőket mondja:

»Kopogtatnak az ajtómon. Szabad! Igazi magyar típusú alak áll-előttem, mintha egy régi sirból, vagy ódon képből pattant volna ki. Középtermetű, zömök, széles vállu, gömbölyűségre hajlandó. Beszéde csöndes, tekintete szelid, járása puha, de mindez nem a gyöngeség, hanem az erő és a szoliditás benyomását teszi. Megvan mind a harminczkét foga, de ritkán egymás mellé helyezkedve. Nem szeretnék vele farkas korában találkozni, akibe ez belekap a két villogó fogorával, azt addig el nem ereszti, míg széjjel nem marcangolja. Mert ez a szerény fiú tud vad lenni, mint egy farkas és hűséges, mint egy szent-bernáthegyi kutya.

Igy áll előttem *Móricz* Pál. E nivelláló, asszimiláló században meg tudta tartani a maga egyéniségét úgy külsőleg, mint belsőleg. Ott született abban a régi hajduvárosban, melynek széles utczáiba valósággal arany sugárkékében dől be a puszták világlóssága. Ott született azon a széles hajduportán, melyet még talán a *Bocskay* kardja hasított ki, s bárhol járt-kelt a világban, lelke el nem szakadt attól a földtől, melyen bölcsője ringott. Csöndes nyári estéken hányszor üldögéltem a vén hajduház oszlopos tornácán apjával, az öreg *Móricz* Pállal, s a világ dolgairól beszélgettünk. Bizony az ifjú *Móricz* Pál odakünn a nagyvilágban kóborolt, s az öreg urnak jól esett, ha éntőlem hallott egyet-mást bujdosó fiáról. Az öregnek sehogy se fért a fejébe, hogy Pála nem siet haza a szülővárosába gazdálkodni, vagy hivataloskodni.

— Hajtja a vére, hajtja a vére — mormogott maga elé s aztán az álmos csöndben halkán beszélgettünk tovább. Bevallotta, hogy ő a fiát boldogtalan embernek tartja, mert úgy látszik, nem ott fog meghalni, ahol született. Szerinte ez a legnagyobb szerencsétlenség, ami egy embert érhet. Azóta magam is rájöttem, hogy alighanem igazán van az öreg *Móricz* Pálnak.

Ha *Móricz* Pálnak nem volna olyan passzív, vagy még inkább szemérmes természete, ha nem volnának neki olyan csökönyös meggyőződései, az írásait nagyon könnyen divatba lehetne hozni. *Mikszáth* a legnagyobb sikereit a Jó palócokkal és a Tót atyafiakkal érte el, vagyis az úgynevezett etnográfiai novelláival. Hivatott és nem hivatott emberek a szépirodalom terén roppant kiaknálták a székelyeket, nem egy író sikereket is mutat föl ezen a téren. De az ilyen sikerekhez nem elég, hogy megírja az ember a dolgait, a sikert adminisztrálni is kell. Ehhez pedig nagy leleményesség, mozgékonyosság, életrealitás szükséges, ami pedig a mi *Móricz* Pálunkból meglehetősen hiányzik. Ő csak öntudatlanul ássa ezt a kincseshányát, melyet a hajdunép élete tár elénk, és szállítja napvilágra az aranyat. Páratlan szeretettel, majdnem rajongással végzi ezt a munkát. Valami erőskezű kritikus-

nak tarkón kellett volna ragadni, ezt az álmodozót, jól megnyesegetni itt is, ott is s öntudatosá tenni alkotásaiban. Akkor alighanem Möricz Pálnak már egy csomó értékes köteté volna a magyar irodalomban. Holott pedig csak az elején vágyunk annak, hogy a közönséggel megértessük, mit kapott eddig és mit várhat még ettől a fiatal embertől.

Csökönys meggyőződése pedig arra vonatkozik, hogy fél a művészi kidolgozástól. Azt hiszi, hogy ezzel eltávozik az igazságtól és meghamisítja a népet.

Ő nem barátja a stilizált parasztoknak. Így persze a dekadens közönség nem kapván meg a novellisztikus hatásokat, morgó-lódik. Csak épizlésű emberek fedezik fel benne az értéket. Nem utolsó ezek közül a nyelve, az a debreczenvidéki magyar nyelv, melyet egyedül ő használ az egész irodalomban s melynek tisztaságát és egyszerűségét, szépségeit a *Magyar Nyelvőr* már régen fölfedezte. Ime a nyelvtudósok már fölfedezték, ideje, hogy az irodalom is messzire kitarja előtte a kapuit. Ezzel oly forrást nyitunk meg, melyből sok-sok kupa üdítő itallal fogjuk oltani fáradt lelkünk kínos szomjúságát.

Szeretném erősen megdicsérni ezt az íróársamát, nemcsak azért, mert megérdemli, hanem azért is, hogy visszaadjam önbizalmát. Mert az a hibája, hogy amily öntudatlanul alkot, oly öntudatosan agyonkritizálja önmagát.

Hermann Bang. A tizenkilencedik század második felében Dánia erősen beleszólt az európai regényirodalom fejlődés-történetébe. Először Jacobsen, másodszer Hermann Bang írásai által. Könnyű volna az önként feltalokodó analógiákat kimutatni a két rokon egyéniség között. Mindketten szomorúak, szubtilisak, elfinómultak és érzékenyek. Mégis mintha Bangot, közelebb éreznék magunkhoz. Sejtjük, hogy különös közünk van kifáradt, dekadens, hálálraszületett alakjaihoz, akik bánatuk és egész céltalan életük terhét úgy czipelik a végtelen, egyhangu országutakon, mint egy átöröklött családi átkot. Szeretjük ezeket a tehetetlen, passzív, érzékeny lelkeket, akiknek minden kézfogásában sötét és fülledt tragédiák szála bogozódnak össze, akik az ősi nomád wikingek módjára nyugtalanul és hazátlanul kóborolnak kint a parttalan tengereken és az iránytalan utakon, és akik még meghalni se tudnak, mert kielégületlen vágyaik pihenés nélkül hajszolják őket új és új leroppanások gyötrelmei felé. Lehetetlen megszabadulni ezektől a bánatos kísértetektől. Itt rémlenek szüntelenül körülöttünk az ismerőseink szilhuettjei mögött és alkonnyuló szobák kódében, a megleveült butorok árnyékai között, elimbolyogva. És a nők... ezek a szellemekké finomult alakok, akik ott állanak a tragikus férfisorsok kezdetén és végén, két drágá pólus, amelyek között a kétségek, csalódások és a bánatok egész skáláját kell a gyenge lelkeknek végigjárásniuk. Nincs még egy író, akinél a nők — az anyák, a szeretők és a feleségek — olyan megtisztult szépségben ragyognának, mint Bang regényeiben. A gyengéd és ábrándos, törékeny Kathinka Baira gondolunk, az állomásfőnök nejére, aki éjszakánként tágujt, szemekkel bámul a messzerobogó vonatok után és határozatlan vágya parabolikus ivben a végtelenbe lendül... Vagy Stellát — a szóttlan és álmodó anyát — látjuk a fehér ház ajtajában, a gyermekkor elmosódó, de egyre szívárványosabb emlékein keresztül, az egyetlen asszonyt, akihez a vágyaink elliptikus utja mindig és örökké visszatér. Ezekben a regényekben tulajdonképp nem történik semmi sem. Emberek tépelődnek, bolyonganak, szomorkodnak és elfáradnak, szeretnek, hogy fájdalmasan kiábránduljanak, elbujdosnak, hogy visszatérjenek, hisznek, hogy ismét kételkedjenek, és neki-lendülnek, hogy újra letörjenek. Nem történik semmi sem... Hermann Bang eme regényeiben — hangtalan, de mélyeséges, nagy tragédiák kicsike színpadán — csöndben folynak az események. Csak néha hallani egy-egy pillanatra a tulnan dübörgő élet zürzavaros ritmusát, a nagyszerű harcok és győzelmek zaját; itt azonban csak hiábavaló küzdelmeket és vereségeket láthatunk. Egyébként semmi se történik. Ennyi az

egész; a Bang betegessé kifinomult lírikuma. És most váratlanul a halála híre kapjuk... San-Francisco felé vágat az expresszvonat és mielőtt befutna az ogdeni állomásra, az egyik kupéban holtan hátrahanyatlik egy kifáradt, éltebb idegen... Nem úgy hangzik ez, mint egy Bang-regény utolsó passzusa?

A Halmos-pályázat. Rákosi Jenő ítélete a héten választotta ki a magyar novellairók közül Peterdi Sándort, dr. Csapodi Istvánné Allaga Vilmát és Kiss Jenő Sándort, *A Hét* jeles tollu elbeszélőjét, a Halmos-féle pályadíjak nyerteseiül. Hevesi József és Sebestyén Ede segédkeztek neki a novellatömeg megbirálásában. Nem akadémikus szigorúsággal és pedantériával látták el nehéz tisztüket, hanem a modern irodalom szeretetével és megbecsülésével, és jeles tehetségeket juttattak jutalmukhoz. A sokszor kigunyolt Halmos Izor ime, mégis alkalmat adott néhány jó magyar novella megírására és ezért a kegyetlen kroki-írók kell hogy megbocsásanak neki. Egy egész elhanyagolt rétegét a magyar novellistáknak juttatta most értékes elismeréshez.

Franklin-lexikon. Most jelent meg második köteté a Franklin Kézi Lexikonának, mely már első kötetével is példátlan sikert aratott a közönség köreiben. Rövidsége, világossága, tartalmának megbízhatósága, képeinek szép kivitele és gondos megválogatása, mind olyan tulajdonságok, melyek ezt a nagyszabású művet a művelt magyar ember kézikönyvévé tették máris. Rendszere: mindent nyújtani, amire a művelt embernek szüksége van, s mellőzni mindent, ami fölösleges, — fényesen bevált. A most megjelent második kötet a Gauchon-Nicotera szavak közé eső czimszókat tartalmazza. A három-kötetes nagy mű ára 54 korona.

KÖZGAZDASÁG.

Somló Gyulát, a Budapesti Bank volt vezérigazgatóját a Törlesztési Bank vezérigazgatójának nevezték ki. Hónapokon keresztül, mióta a Budapesti Bank vezetésétől visszavonult, igazán nehezen nélkülözte a budapesti piac Somló Gyulát, aki talán most pihent először életében. Hogy újra megjelent az aktív pénzügyi élet terén, örömmel köszönti mindenki ezt a kiváló tehetségu és közszeretetnek örvendő bankémbert. Új hivatalában olyan feladatok várnak rá, aminőkre alkalmasabb embert nem találhatott volna a Törlesztési Bank igazgatósága. A Budapesti Bankot is az ő nagy talentuma emelte ki a kis bankok sorából, és akik ismerik Somló Gyulát, biztosra veszik, hogy a most gondjaira bizott pénzügyintézetből rövid idő alatt hatalmas vállalatot fog alkotni ez az erőskezü és nagy koncepczióju bankdirektor.

Az Első Magyar Általános Biztosító-Társaság igazgatósága e hét elején tartott igazgatósági ülésében, Ormody Vilmos főrendiházi tag, vezérigazgató javaslatára, Balaban Adolf igazgató vezérigazgató-helyettesé, Gergely Tódor aligazgatót pedig igazgatóvá nevezte ki. Mind a két kinevezést, a biztosítók körén kívül is, mindenféle nagy örömmel és megelégedéssel fogadták, mert két igazán érdemes embernek kitünő szolgálatait honorálta vele az Első-Magyar-vezetősége. Balaban Adolf akit az igazgatóságba is beválasztottak, 30 esztendő óta szolgálja a vállalatot, melynek nagyarányu fejlődésében az ő kiváló munkásságának is sok része van. Gergely Tódor aránylag gyorsan csinálta meg karrierjét és fiatalon jutott be a legnagyobb magyar biztosító-társaság vezetőségébe. Nagy tehetsége és rendkívül szimpatikus egyénisége sok tisztelőt és barátot szerzett neki, akik mind örömmel látják, hogy Gergely Tódor értékes tulajdonságait intézetének vezetői is felismerték és méltányolták.

A Kereskedelmi Bank igazgatósága utolsó ülésében megállapította az elmúlt üzleti év mérlegét, mely 13,255,672 korona tiszta nyereséggel zárult és minden részlete az intézet hatalmas arányokban való állandó fejlődéséről tesz tanúságot. Továbbá elhatározta az igazgatóság azt is, hogy a bank alaptőkéjét a mostani ötven millió koronáról hatvanöt millió koronára emeli föl.

HETI POSTA.

Tákos. G. D. Azt még elhisszük, hogy akadtak leventék, akik önt egy kopott pénzdarabbal megajándékozták, de nem hisszük, hogy ön oly könnyelmű volt s a pénzdarabot odalökte annak a két körüti hölgynek. Husz korona sok pénz s még jó poéták sem olyan bolondok, hogy a zsebüket az utcán kifordítsák. Máskülönbem nem ez a husz korona az egyetlen gyöngéje a verseinek.

Budapest. W. I. A kéziratot megsemmisítettük, tehát nem teljesíthetjük kívánságát.

Mezőméhes. A fordításokra nem reflektálunk. A reklamált novella kézírata olvashatatlan volt. Ha szereti és nem nélkülözheti *A Hét*-et, van rá mód, hogy azt beszerezze magának. Husz koronáért egy egész éven át küldi a kiadóhivatal.

A por. Gyönyörködjek ezután is az írásaiban, de ne akarja velünk is megosztani ezt az örömet. Nekünk mások az örömeink.

Miskolcz. I. Mit kezdünk egy kétszáznyolcvansoros verssel? Hisz még a huszonnégysorosakat se használhatjuk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Ha csukamájolajról van szó, csak a Zoltán-féle lehet gondolni, mert ez a legkiválóbb, miért is gyermek, felnőtt szívesen veszi. Üvege 2 K.

Szeplős és pattanásos hölgyek és urak részére kizárólag a Diana-arckrém és Diana-szappan bőrápoló- és szépítőszert ajánlható. Ára 75—75 krajczár. Egyedüli készítő: Erényi Béla Diana gyógyszer-tára, Budapest, Károly-körut 5.

Pontos és legjobb
ÓRÁK
5 év jótállás mellett 5

éveszközök, nászajándékoknak való
iparművészeti ajándékok,
ékszerek, ezüstművek
részletfizetésre is.
Javításokra és vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. — Árjegyzék 2000 rajsszal ingyen és bérmentve.
POLGÁR KÁLMÁN
művész
Budapest, Erzsébet-körut 29. sz.

Megtekintésre érdemes a

csetneki magyar csipkebolt
SZONTAGH NŐVÉREK
Budapest, IV. kerület, Párisi-utca 9. szám

Nagy választékban kapható: csipkeruhadisz, -betét, -gallér, -nyakkendő, -terítő. Himzett bluz, tarsoly, párna, zsebkendő, szőnyeg, valamint egyéb művészi kézimunka, rajzok és tervezések.
Telefonszám: 144—01.

HA ŐSZÜL A HAJA
használja a hirtve **STELLA-VIZET** mely nem fest,
HANEM A HAJ EREDETI SZINÉT ADJA VISSZA.
Kapható egyedüli: **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszer-tárában.

Üvege 2 K

Ő cs. és kir. Fensége József főh. udv. száll. Budapest, V., Szabadság-tér 6. Sétátér-utca sarok Póstaí szétküldés naponta.

Üvege 2 K

GAZDAG E.
műkereskedése, Budapest, IV., Kigyó-tér 5.
:: Párisi udvar, átjáró. ::
Ajánlja elsőrendű reprodukcióit, fotográfiát, kópiáit régi és új klasszikusokról.
Nagy Velasquez - kirakat.
Raktáron: Greco, Goya, Cézanne, Van Gogh stb.
Képes tájékoztató kívánatra ingyen.
TELEFON: 137—67. . TELEFON: 137—67.

Zoltán
FELE
CSUKAMAJOLAJ
a legjobb, üvege 2 korona a gyógyszer-tárakban.

SCHÖN GÉZA ékszerész
Budapest, IV. kerület, Kecskeméti-utca 5. szám.

Házlebontás miatt brillánsok, arany ékszerek, mindennemű ezüstárak gyári árban adtnak el.

Aczél „EXCELSIOR”-szállodája
Budapest, VII., Rákóczi-ut 72. szám

A főváros legújabb és minden kényelemmel ellátott szállodája. Meleg, hideg víz; központi fűtés stb. Szobák naponta 5 K-tól kaphatók.